

Paavi Leo XIV:n
apostolinen kehotuskirje

DILEXI TE

(Minä olen sinua rakastanut)

Kaikille kristityille rakkaudesta köyhiä kohtaan

Paavi Leo XIV:n apostolinen kehotuskirje *Dilexi te* (*Minä olen sinua rakastanut*)
kaikille kristityille rakkaudesta köyhiä kohtaan,
4. lokakuuta 2025.

© Copyright 2025 – Libreria Editrice Vaticana

Suomenkielinen laitos:

© Copyright 2026 Katolinen tiedotuskeskus, Helsinki

Painopaikka PunaMusta Oy, Turenki 2026

ISBN 978-952-7153-87-1

SISÄLLYS

Johdanto [1–3]	5
----------------	---

Ensimmäinen luku

Muutamia välttämättömiä sanoja [4–5]	7
---	---

Pyhä Franciscus [6–7]	8
-----------------------	---

Köyhien huuto [8–12]	9
----------------------	---

Ideologiset ennakkoluulot [13–15]	12
-----------------------------------	----

Toinen luku

Jumala valitsee köyhät	15
-------------------------------	----

Köyhien valinta [16–17]	15
-------------------------	----

Jeesus, köyhä Messias [18–23]	17
-------------------------------	----

Laupeus köyhiä kohtaan Raamatussa [24–34]	20
---	----

Kolmas luku

Kirkko köyhiä varten [35–36]	26
-------------------------------------	----

Kirkon todellinen rikkaus [37–38]	27
-----------------------------------	----

Kirkkoisät ja köyhät [39–40]	28
------------------------------	----

Pyhä Johannes Khrysostomos [41–42]	30
------------------------------------	----

Pyhä Augustinus [43–48]	31
-------------------------	----

Sairaiden hoitaminen [49–52]	34
------------------------------	----

Köyhistä huolehtiminen luostarielämässä [53–58]	36
---	----

Vangittujen vapauttaminen [59–62]	40
Evangelisen köyhyyden todistajat [63–67]	43
Kirkko ja köyhien kasvatusta [68–72]	46
Siirtolaisten tukeminen [73–75]	49
Heikoimpien rinnalla [76–79]	52
Kansanliikkeet [80–81]	54

Neljäs luku

Jatkuva historia	57
Vuosisata kirkon yhteiskunnallista opetusta [82–89]	57
Synnin rakenteet, jotka synnyttävät köyhyyttä ja äärimmäistä eriarvoisuutta [90–98]	63
Köyhät subjekteina [99–102]	68

Viides luku

Jatkuva haaste [103–104]	72
Laupias samarialainen, jälleen kerran [105–107]	73
Väistämätön haaste kirkolle nykyään [108–114]	75
Almut nykyään [115–121]	79

JOHDANTO

1. “Minä olen rakastanut sinua” (Ilm. 3:9). Herra sanoo nämä sanat kristilliselle yhteisölle, jolla, toisin kuin joillakin muilla, ei ollut vaikutusvaltaa eikä resursseja ja jota sen sijaan kohdeltiin väkivaltaisesti ja halveksuen: “Sinun voimasi ovat vähäiset... Minä panen heidät tulemaan luoksesi ja kumartumaan maahan jalkojesi edessä” (Ilm. 3:8–9). Tämä teksti muistuttaa meitä Marian kiitosvirren sanoista: “Hän on syösyt vallanpitäjät istuimiltaan ja korottanut alhaiset. Nälkäiset hän on ruokkinut runsain määrin, mutta rikkaat hän on lähettänyt tyhjin käsin pois” (Luuk. 1:52–53).

2. Tämä rakkauden julistus Ilmestyskirjasta heijastaa ehtymätöntä salaisuutta, jota paavi Franciscus mietiskeli kiertokirjeessä *Dilexit nos* Jeesuksen Kristuksen sydämen inhimillisestä ja jumalallisesta rakkaudesta. Siellä näimme, kuinka Jeesus samaistui “yhteiskunnassa vähäisimpiin” ja kuinka hän rakkaudellaan, jonka antoi loppuun saakka, vahvisti jokaisen ihmisen arvokkuuden, “mitä heikompi, kurjempi ja kärsivämpi hän on”.¹ Kristuksen rakkauden mietiskeleminen “auttaa

¹ Franciscus, kiertokirje *Dilexit nos* (24. lokakuuta 2024), 170: AAS 116 (2024), 1422.

meitä huomioimaan paremmin toisten kärsimykset ja tarpeet. Se antaa meille voimaa osallistua hänen vapauttavaan työhönsä hänen rakkautensa leviämisen välineinä”.²

3. Tästä syystä, jatkona kiertokirjeelle *Dilexit nos*, paavi Franciscus valmisteli elämänsä viimeisinä kuukausina apostolista kehotuskirjettä kirkon huolenpidosta köyhiä kohtaan ja köyhien kanssa. Hän antoi sille otsikon *Dilexi te*, ikään kuin Kristus itse sanoisi jokaiselle heistä: sinulla on vähän voimaa, vähän valtaa, mutta ”minä olen rakastanut sinua” (Ilm. 3:9). Saatuani tämän asiakirjan perintönä olen iloinen voidessani tehdä siitä omani – lisäten siihen joitakin mietiskelyjä – ja julkistaa sen oman paaviuteni alussa, jakaen rakkaan edeltäjäni toiveen, että kaikki kristityt voisivat ymmärtää, kuinka Kristuksen rakkaus ja hänen kutsunsa pitää huolta köyhistä ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Minäkin pidän välttämättömänä korostaa tätä pyhyiden tietä, sillä ”tässä kutsussa tunnustaa hänet köyhissä ja kärsivissä paljastuu Kristuksen sydän, hänen tunteensa ja syvimvät valintansa, joihin jokainen pyhä pyrkii mukautumaan”.³

2 Ibid., 171: AAS 116 (2024), 1422–1423.

3 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Gaudete et exsultate* (19. maaliskuuta 2018), 96: AAS 110 (2018), 1137.

Ensimmäinen luku

MUUTAMIA VÄLTTÄMÄTTÖMIÄ SANOJA

4. Jeesuksen opetuslapset kritisoivat naista, joka vuodatti hänen päähänsä kallisarvoista tuoksuöljyä. He sanoivat: "Millaista haaskausta! Olisihan sen voinut myydä hyvään hintaan ja antaa rahat köyhille." Herra kuitenkin vastasi heille: "Köyhät teillä on luonanne aina, mutta minua teillä ei aina ole" (Matt. 26:8–9, 11). Tuo nainen oli ymmärtänyt, että Jeesus oli nöyrä ja kärsivä Messias, jolle hän saattoi vuodattaa kaiken rakkautensa. Kuinka suurta lohdutusta tuo voitelu toikaan päähän, joka muutamien päivien kuluttua joutui orjantappuroiden piinattavaksi! Se oli toki pieni ele, mutta jokainen kärsivä tietää, kuinka suuri merkitys voi olla pienelläkin hellyyden osoituksella ja kuinka paljon lohtua se voi tuoda. Jeesus ymmärsi tämän ja vahvisti sen pysyvyyden: "Totisesti: kaikkialla maailmassa, missä ikinä evankeliumin sanoma julistetaan, tullaan muistamaan myös tämä nainen ja kertomaan, mitä hän teki" (Matt. 26:13). Tuo yksinkertainen ele paljastaa jotakin suurta: yhtäkään rakkauden tekoa, pienintäkään, ei

unohdeta, varsinkaan jos se tehdään niille, jotka kärsivät, ovat yksin tai hädänalaisia, kuten Herra itse tuolloin oli.

5. Juuri tältä kannalta rakkaus Herraan liittyy rakkauteen köyhiä kohtaan. Sama Jeesus, joka sanoo meille: “köyhät teillä on luonanne aina” (Matt. 26:11), lupaa myös opetuslapsilleen: “minä olen teidän kanssanne kaikki päivät” (Matt. 28:20). Samalla mieleen tulevat Herran sanat: “Totisesti: kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle” (Matt. 25:40). Tässä ei olla hyväntekeväisyyden vaan Ilmoituksen tasolla: yhteys niihin, joilla ei ole valtaa eikä suuruutta, on perustavanlaatuinen tapa kohdata historian Herra. Köyhissä hän yhä puhuu meille.

Pyhä Franciscus

6. Kun paavi Franciscus selitti, miksi oli valinnut nimensä, hän kertoi, kuinka hänen valintansa jälkeen eräs kardinaaliystävä syleili ja suuteli häntä ja sanoi: “Älä unohda köyhiä!”⁴ Saman vetoomuksen kirkon johtajat esittivät pyhälle Paavalille, kun hän meni Jerusalemiin saadakseen vahvistuksen tehtävälleen (vrt. Gal. 2:1–10). Vuosia myöhemmin apostoli saattoi sanoa köyhien auttamisesta: “niin minä olen ahkerasti tehnytkin” (Gal. 2:10). Tämä oli myös pyhän Franciscus Assisilaisen valinta: spitaalisessa Kristus itse syleili häntä ja muutti hänen elämänsä. Nykyäänkin Franciscus, Assisin köyhä, jatkuvasti innoittaa meitä loistavalla esimerkillään.

4 Franciscus, tapaaminen viestintävälineiden edustajien kanssa (16. maaliskuuta 2013): AAS 105 (2013), 381.

7. Kahdeksan vuosisataa sitten pyhä Franciscus sai aikaan evankelisen uudistumisen aikansa kristityissä ja yhteiskunnassa. Rikas ja itsevarma nuori Franciscus syntyi uudestaan kohdatessaan niiden todellisuuden, jotka oli suljettu yhteisön ulkopuolelle. Hänen antamansa sysäys vetoaa jatkuvasti uskovien ja monien ei-uskovien sydämiin. Se ”muutti historiaa”.⁵ Askeleen eteenpäin samalla tiellä otti Vatikaanin II kirkolliskokous, kuten pyhä Paavali VI totesi: ”vanha vertaus laupiaasta samarialaisesta on ollut kirkolliskokouksen spirituaaliteetin esikuva.”⁶ Olen vakuuttunut siitä, että ensisijainen valinta köyhien hyväksi saa aikaan ainutlaatuisen uudistumisen sekä kirkossa että yhteiskunnassa, jos vain pystymme vapautumaan itsekeskeisyydestämme ja avaamaan korvamme heidän huudolleen.

Köyhien huuto

8. Raamatunkohta, jossa Jumala ilmoittaa itsensä Moosekselle palavassa pensaassa, on tässä jatkuva lähtökohta. Siinä hän sanoo: ”Minä olen nähnyt kansani ahdingon Egyptissä ja kuullut, miten israelilaiset valittavat sortajiensa kovuutta. Minä tiedän kyllä heidän hätänsä. Olen tullut vapauttamaan heidät... Mene siis, minä lähetän sinut” (2. Moos. 3:7–8,10).⁷ Jumala osoittaa huolehtivansa köyhien tarpeista: ”Israelilaiset huusivat Herraa avukseen, ja Herra lähetti heille vapauttajan” (Tuom. 3:15). Kuullessamme köyhien huudon meitä pyy-

5 J. Bergoglio - A. Skorka, *Sobre el cielo y la tierra*, Buenos Aires 2013, 214; suom. *Taivaasta ja maasta*, KATT 2015, s. 223.

6 Paavali VI, saarna messussa Vatikaanin II yleisen kirkolliskokouksen viimeisen julkisen istunnon yhteydessä (7. joulukuuta 1965): AAS 58 (1966), 55–56.

7 Vrt. Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 187: AAS 105 (2013), 1098.

detään astumaan sisään Jumalan sydämeen. Hän huolehtii aina lastensa, erityisesti hädänalaisimpien tarpeista. Jos suh-
taudumme välinpitämättömästi tuohon huutoon, köyhät voi-
vat huutaa Herran puoleen meitä vastaan, ja me joudumme
syynalaisiksi (vrt. 5. Moos. 15:9) ja loittonemme Jumalan sy-
däimestä.

9. Köyhien tila on huuto, joka ihmiskunnan historiassa jatku-
vasti haastaa haastaa elämäämme, yhteiskuntaamme, poliit-
tisia ja taloudellisia järjestelmiämme, eikä vähiten kirkkoa.
Köyhien haavoittuneissa kasvoissa näemme viattomien kärsi-
myksen ja siten itsensä Kristuksen kärsimyksen. Samalla mei-
dän tulisi ehkä pikemminkin puhua köyhien ja köyhyyden
monista kasvoista, sillä kyseessä on monimuotoinen ilmiö.
Itse asiassa on monia köyhyyden muotoja: niiden köyhyys,
joilla ei ole aineellisia toimeentulokeinoja, niiden köyhyys, joi-
ta yhteiskunnassa syrjitään ja joilla ei ole keinoja ilmaista ar-
vokkuuttaan ja kykyjään, moraalinen ja hengellinen köyhyys,
kulttuurinen köyhyys, niiden köyhyys, joiden henkilökohtai-
nen tai sosiaalinen asema on heikko tai hauras, niiden köy-
hyys, joilla ei ole oikeuksia, paikkaa, vapautta.

10. Tässä mielessä voi sanoa, että vaikka sitoutuminen köy-
hien auttamiseen ja köyhyyden sosiaalisten ja rakenteellis-
ten syiden poistamiseen on viime vuosikymmeninä tullut tär-
keämmäksi, se pysyy silti yhä riittämättömänä. Tämä johtuu
myös siitä, että yhteiskuntamme usein suosivat elämää ja po-
liittikkaa ohjaavia kriteereitä, joita leimaa monenlainen eriar-
voisuus. Siksi vanhoihin köyhyyden muotoihin, joista olem-
me tulleet tietoisiksi ja joita yritämme torjua, liittyy uusia
– toisinaan hienovaraisempia ja vaarallisempia. Tältä kannalta
on suhtauduttava myönteisesti siihen, että Yhdistyneet Kan-

sakunnat on tehnyt köyhyyden poistamisesta yhden vuosituhattavoitteistaan.

11. Käytännön sitoumukseen toimia köyhien hyväksi täytyy liittyä myös ajattelutavan muutos, joka vaikuttaa kulttuurin tasolla. Itse asiassa mukavasta elämästä johtuva onnellisuuden harhakuva ajaa monia ihmisiä omaksumaan näkemyksen elämästä, joka rakentuu varallisuuden kasaamisen ja sosiaalisen menestyksen ympärille – hinnalla millä hyvänsä, jopa muiden kustannuksella ja hyödyntämällä epäoikeudenmukaisia yhteiskunnallisia ihanteita ja poliittis-taloudellisia järjestelmiä, jotka suosivat vahvimpia. Siten maailmassa, jossa köyhiä on yhä enemmän, näemme paradoksaalisesti varakkaan eliitin kasvavan: he elävät mukavuuden ja ylellisyyden kuplassa, lähes toisessa maailmassa tavallisiin ihmisiin verrattuna. Tämä merkitsee sitä, että edelleen elää – joskus hyvin naamioituna – kulttuuri, joka sulkee toiset ulkopuolelle edes huomaamatta sitä. Välinpitämättömänä se sietää sitä, että miljoonat ihmiset kuolevat nälkään tai elävät ihmisarvolle sopimattomissa oloissa. Muutamia vuosia sitten kuva lapsesta, joka makasi kuolleena Välimeren rannalla, aiheutti syvää järkytystä; valitettavasti, muutamaa hetkellistä tunteenpurkausta lukuun ottamatta, tällaiset tapaukset ovat yhä useammin jääneet merkityksettömiksi, sivuutetuiksi uutisiksi.

12. Köyhyyden suhteen meidän ei pidä olla vähemmän valppaina. Erityisesti meitä huolestuttavat ne vakavat olosuhteet, joissa hyvin monet ihmiset elävät ruoan ja veden puutteen vuoksi. Vauraissakin maissa köyhien kasvava määrä on yhtä lailla huolenaihe. Euroopassa yhä useammat perheet eivät kykene selviytymään kuukauden loppuun saakka. Yleisesti ottaen voidaan havaita erilaisten köyhyyden muotojen lisää-

tyneen. Se ei enää ole yhtenäinen ja yhdenmukainen tilanne, vaan ilmenee monenlaisina taloudellisen ja sosiaalisen köyhymisen muotoina, jotka heijastavat eriarvoisuuden leviämistä myös yleisesti hyvinvoivissa ympäristöissä. Älkäämme unohdako, että ”kaksin verroin köyhiä ovat syrjinnästä, kaltoinkohdelusta ja väkivallasta kärsivät naiset, koska usein heillä on vähemmän mahdollisuuksia puolustaa oikeuksiaan. Kuitenkin heidänkin keskuudessaan kohtaamme jatkuvasti ihailtavia jokapäiväisen sankaruuden esimerkkejä, kun he puolustavat ja hoitavat haavoittuvia perheitään.”⁸ Vaikka merkittäviä muutoksia tapahtuu joissakin maissa, ”olemme yhä kaukana siitä, että yhteiskuntien järjestys koko maailmassa heijastaisi selvästi, että naisilla on täsmälleen sama arvokkuus ja yhtäläiset oikeudet kuin miehilläkin. Sanallisesti kyllä vahvistetaan joitakin asioita, mutta päätökset ja todellisuus kertovat toisenlaista sanomaa,”⁹ erityisesti kun ajattelempa kaikkein köyhimpiä naisia.

Ideologiset ennakkoluulot

13. Tilastotiedon tuolla puolen – jota joskus ”tulkitaan” niin, että meille uskotellaan, ettei köyhien tilanne ei ole kovin vakava – yleinen todellisuus on kyllin selvä: ”On taloussääntöjä, jotka ovat osoittautuneet tehokkaiksi kasvun kannalta, mutta eivät yhtä lailla tehokkaiksi kokonaisvaltaisen inhimillisen kehityksen kannalta. Vauraus on lisääntynyt, mutta ilman tassa-arvoa, ja niin ’syntyy uusia köyhyyden muotoja’. Kun sanotaan, että nykymaailma on vähentänyt köyhyyttä, sitä

⁸ Ibid., 212: AAS 105 (2013), 1108.

⁹ Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 23: AAS 112 (2020), 977.

mitataan muiden aikakausien kriteereillä, jotka eivät ole verrannollisia nykytodellisuuteen. Muina aikakausina esimerkiksi sähkön puuttumista ei pidetty köyhyyden merkinä eikä se ollut suuren ahdingon aihe. Köyhyyttä on analysoitava ja ymmärrettävä aina konkreettisen historian hetken todellisten mahdollisuuksien kontekstissa.”¹⁰ Erityistilanteiden ja kontekstien tuolle puolen katsoen Euroopan Yhteisön asiakirja vuodelta 1984 julisti, että ”‘köyhillä’ on tarkoitettava yksilöitä, perheitä ja ihmisryhmiä, joiden resurssit (aineelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset) ovat niin vähäiset, että he jäävät sen vähimmäiselintason ulkopuolelle, jota pidetään hyväksyttävänä siinä jäsenvaltiossa, jossa he asuvat”.¹¹ Mutta jos tunnustamme, että kaikilla ihmisillä on sama arvokkuus syntymäpaikasta riippumatta, ei voida sivuuttaa valtavia maiden ja alueiden välisiä eroja.

14. Köyhät eivät ole olemassa sattumalta eivätkä sokean ja julman kohtalon seurauksena. Suurimmalle osalle heistä köyhyys ei myöskään ole valinta. Silti on niitä, jotka rohkenevat väittää niin, paljastaen siten oman sokeutensa ja julmuutensa. Köyhien keskuudessa on tietenkin myös niitä, jotka eivät halua tehdä työtä, ehkä koska heidän esivanhempansa, jotka työskentelivät koko elämänsä, kuolivat köyhinä. On kuitenkin niin monia miehiä ja naisia, jotka silti tekevät työtä aamusta iltaan, ehkä pahvinkeruussa tai muussa vastaavassa, vaikka tietävätkin, että tuo kova työ riittää henkiinjäämiseen, mutta ei koskaan todella paranna heidän elämäänsä. Ei myöskään voi sanoa, että suurin osa köyhistä on köyhiä, kos-

10 Ibid., 21: AAS 112 (2020), 976.

11 Euroopan yhteisöjen neuvosto, päätös (85/8/ETY) yhteisön erityisistä toimista taistelussa köyhyyttä vastaan (19. joulukuuta 1984), Art. 1(2): *Official Journal of the European Communities*, No. L 2/24.

ka he eivät ole "ansainneet" enempää, kuten väittää vääristynyt meritokratoinen näkemys, jossa vain elämässä menestyneet ovat "ansiokkaita".

15. Kristitytkin ovat usein saaneet vaikutteita maallisten ideologioiden leimaamista asenteista tai poliittisista ja taloudellisista lähestymistavoista, jotka johtavat epäoikeudenmukaisiin yleistyksiin ja harhaanjohtaviin päätelmiin. Se, että lähimmäisenrakkauden harjoittamista joskus halveksitaan tai pilkataan, ikään kuin se olisi vain harvojen pakkomielle eikä kirkon tehtävän hehkuva ydin, saa minut vakuuttuneeksi siitä, että evankeliumia on luettava aina uudelleen, ettemme ole vaarassa korvata sitä tämän maailman viisaudella. Emme voi unohtaa köyhiä, jos haluamme pysyä siinä kirkon elävässä virrassa, joka kumpuaa evankeliumista ja tekee hedelmälliseksi jokaisen historian hetken.

Toinen luku

JUMALA VALITSEE KÖYHÄT

Köyhien valinta

16. Jumala on armelias rakkaus. Hänen rakkaudensuunnitelmaansa, joka avautuu ja toteutuu historiassa, on ennen kaikkea hänen laskeutumisen ja tulemisensa keskuuteemme vapauttaakseen meidät orjuudesta, pelosta, synnistä ja kuoleman vallasta. Laupiaalla katseella ja sydän täynnä rakkautta hän kääntyi luotujensa puoleen, ottaen huolekseen heidän inhimillisen tilansa ja siten heidän köyhyytensä. Juuri jakaakseen ihmisluontomme rajallisuuden ja heikkouden hän itse tuli köyhäksi ja syntyi lihassa kuten mekin. Opimme tuntemaan hänet seimessä makaavan lapsen pienuudessa ja ristin äärimmäisessä nöyryytyksessä, jossa hän jakoi radikaalin köyhyytämme eli kuoleman. On siis helppo ymmärtää, miksi voimme myös teologisesti puhua Jumalan ”köyhät etusijalle asettavasta valinnasta”. Tuo ilmaus syntyi Latinalaisen Amerikan kontekstissa ja erityisesti Pueblan kokouksessa, mutta

on sittemmin tullut kiinteäksi osaksi kirkon opetusta.¹² Tämä ”etusija” ei koskaan tarkoita muiden ryhmien poissulkemista tai syrjintää, mikä olisi Jumalalle mahdotonta. Sen on tarkoitus korostaa Jumalan toimintaa, jota liikuttaa myötätunto koko ihmiskunnan köyhyyttä ja heikkoutta kohtaan. Jumala haluaa perustaa oikeudenmukaisuuden, veljeyden ja solidaarisuuden valtakunnan ja hänen sydämessään on erityinen paikka niille, joita syrjitään ja sorretaan. Hän pyytää meitä, kirkkoaan, tekemään ratkaisevan ja radikaalin valinnan heikoimpien hyväksi.

17. Tältä kannalta voimme ymmärtää monet Vanhan testamentin sivut, joilla Jumala esitetään köyhien ystävänä ja vapauttajana, joka kuulee köyhien huudon ja puuttuu asiaan vapauttaakseen heidät (vrt. Ps. 34:7). Jumala, köyhien turva, tuomitsee profeettojen – erityisesti Aamoksen ja Jesajan – kautta vääryydet, joita tehdään heikoimpia kohtaan, ja kehottaa Israelia uudistamaan sisäisesti myös jumalanpalveluksensa, sillä ei voi rukoilla ja uhrata, jos sortaa heikoimpia ja köyhimpiä. Raamatun alusta saakka Jumalan rakkaus ilmenee elävästi siinä, kuinka hän suojelee heikkoja ja köyhiä, niin että voidaan jopa puhua tietynlaisesta Jumalan ”heikkoudesta” heitä kohtaan. ”Jumalan sydämessä köyhillä on etusija... Köyhien läsnäolo leimaa koko lunastuksemme historiaa.”¹³

12 Vrt. Johannes Paavali II, katekeesi (27. lokakuuta 1999): *L'Osservatore Romano* 28. lokakuuta 1999, 4.

13 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 197: AAS 105 (2013), 1102.

Jeesus, köyhä Messias

18. Vanhassa testamentissa kerrottu Jumalan mieltymys köyhiin ja valmius kuulla heidän huutonsa – mihin lyhyesti viittasin – saa täyttymyksensä Jeesus Nasaretilaisessa.¹⁴ Tulemalla lihaksi hän ”luopui omastaan. Hän otti orjan muodon ja tuli ihmisten kaltaiseksi” (Fil. 2:7), ja tässä muodossa hän toi meille pelastuksen. Kyseessä on radikaali köyhyys, joka perustuu hänen tehtävänsä ilmoittaa meille Jumalan rakkauten todelliset kasvot (vrt. Joh. 1:18; 1. Joh. 4:9). Kuten pyhä Paavali suurenmoisesti tiivistää: ”Tehän tunnette Herramme Jeesuksen Kristuksen armon: hän oli rikas mutta tuli köyhäksi teidän vuoksenne, jotta te rikastuisitte hänen köyhyydestään” (2. Kor. 8:9).

19. Evankeliumi osoittaa, että tämä köyhyys leimasi Jeesuksen elämän kaikkia puolia. Jo syntymästään saakka Jeesus sai kokea torjunnan vaikeudet. Evankelista Luukas kertoo, kuinka Joosef ja Maria, jonka synnytys oli lähellä, tulivat Betlehemiin, ja korostaa surullisesti: ”heille ei ollut tilaa majapaikassa” (Luuk. 2:7). Jeesus syntyi vaatimattomissa oloissa; syntymän jälkeen hänet pantiin seimeen, ja pian sen jälkeen hänen vanhempansa pakenivat Egyptiin pelastaakseen hänet kuolemalta (vrt. Matt. 2:13–15). Julkisen toimintansa alussa, julistettuaan Nasaretin synagogassa, että hänessä täyttyi se armon vuosi, josta köyhät iloitsevat, hänet ajettiin pois kaupungista (vrt. Luuk. 4:14–30). Edes kuoltuaan hänelle ei ollut paikkaa; hänet vietiin Jerusalemin ulkopuolelle ristiinnaulit-

14 Vrt. Franciscus, viesti 5. maailman köyhien päivää varten (13. kesäkuuta 2021), 3: AAS 113 (2021), 691: ”Jeesus ei ainoastaan asetu köyhien puolelle, vaan hän jakaa heidän osansa. Tämä on voimakas opetus hänen opetuslapsilleen kaikkina aikoina.”

tavaksi (vrt. Mark. 15:22). Näin Jeesuksen köyhyys voidaan selkeimmin tiivistää: hän koki saman ulossulkemisen, joka on köyhien, yhteiskunnan hylkimien osa. Jeesuksessa ilmenee tämä *privilegium pauperum*. Hän esittäytyi maailmalle ei vain köyhänä Messiaana, vaan myös köyhien Messiaana ja Messiaana köyhiä varten.

20. On joitakin viitteitä Jeesuksen yhteiskunnallisesta asemasta. Ensinnäkin hän työskenteli rakennusmiehenä tai puuseppänä, *téktōn* (vrt. Mark. 6:3). He olivat ihmisiä, jotka ansaittivat elantonsa kätensä työstä. Koska he eivät omistaneet maata, heitä pidettiin alempiarvoisina kuin maanviljelijöitä. Kun Joosef ja Maria toivat Jeesus-vauvan temppeliin, vanhemmat toivat uhriksi kaksi metsäkyhkyä tai kyyhkysenpoikaa (vrt. Luuk. 2:22–24), mikä 3. Mooseksen kirjan säädösten mukaan (vrt. 12:8) oli köyhien uhrilahja. Varsin merkittävä tapahtuma evankeliumissa kertoo, kuinka Jeesus yhdessä opetuslastensa kanssa katkoi tähkiä kulkiessaan pellon laitaa (vrt. Mark. 2:23–28). Tähkien poimiminen oli sallittua vain köyhille. Jeesus myös sanoo itsestään: ”Ketuilla on luolansa ja тайvaan linnuilla pesänsä, mutta Ihmisen Pojalla ei ole, mihin päänsä kallistaisi” (Matt. 8:20; Luuk. 9:58). Hän on todellakin kiertävä opettaja, jonka köyhyys ja epävarma tilanne ovat merkkejä hänen siteestään Isään. Sitä edellytetään myös niiltä, jotka haluavat seurata häntä opetuslapseuden tiellä. Tämän maailman hyvyyksistä, rikkauksista ja varmuuksista luopuminen tulee näkyväksi merkiksi antautumisesta Jumalan ja hänen kaitselmuksensa varaan.

21. Julkisen toimintansa alussa Jeesus meni Nasaretin synagogaan, luki profeetta Jesajan kirjakääröstä ja sovelsi itseensä profeetan sanat: ”Herran henki on minun ylläni, sillä hän

on voidellut minut. Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman” (Luuk. 4:18; vrt. Jes. 61:1). Hän siis osoittaa olevansa se, joka tässä ja nyt historiassa tulee toteuttamaan Jumalan rakastavan läheisyyden, joka on ennen kaikkea vapautusteko pahan vangeille, heikoille ja köyhille. Jeesuksen julistusta seuraavat merkit ovat osoituksia siitä rakkaudesta ja myötätunnosta, jolla Jumala katsoo sairaita, köyhiä ja syntisiä, joita tilanteensa vuoksi syrjittiin yhteiskunnassa ja jopa uskonnollisesti. Hän avaa sokeiden silmät, parantaa spitaaliset, herättää kuolleet ja julistaa hyvää sanomaa köyhille: Jumala on lähellä, Jumala rakastaa teitä (vrt. Luuk. 7:22). Tämä selittää sen, miksi hän julistaa: “Autuaita olette te köyhät, sillä teidän on Jumalan valtakunta” (Luuk. 6:20). Jumala osoittaa erityistä rakkautta köyhille: Herran sanat toivosta ja vapautuksesta on suunnattu ennen kaikkea heille. Siksi edes köyhänä tai heikkona kenenkään ei pidä tuntea itseään hylätyksi. Ja jos kirkko haluaa olla Kristuksen kirkko, sen on oltava autuaaksijulistusten kirkko, joka tekee tilaa pienille ja kulkee köyhänä köyhien kanssa, paikka, jossa köyhät ovat etusijalla (vrt. Jaak. 2:2–4).

22. Varattomien ja sairaiden, jotka eivät pystyneet hankkimaan välttämätöntä elantoa, oli usein pakko kerjätä. Heillä oli siten kannettavanaan myös sosiaalisen häpeän taakka, koska uskottiin, että sairaus ja köyhyys jollain lailla liittyivät henkilökohtaiseen syntiin. Jeesus vastusti lujasti tätä ajattelutapaa korostaen, että Jumala “antaa aurinkonsa nousta niin hyvälle kuin pahoille ja lähettää sateen niin vanhurskaille kuin jumalattomille” (Matt. 5:45). Hän käänsi tuon käsityksen päälleen, kuten näemme siitä, kuinka vertaus rikkaasta miehestä ja Lasaruksesta päättyy: “Muista, poikani, että sinä sait

eläessäsi hyvän osan, Lasarus huonon. Nyt hän saa täällä vai-
vaihinsa lohdun, mutta sinä saat kärsiä tuskaa” (Luuk. 16:25).

23. Näin tulee selväksi, että ”uskostamme Kristukseen, joka tuli köyhäksi ja oli aina lähellä köyhiä ja syrjittyjä, johtuu huo-
li yhteiskunnan hylätyimpien kokonaisvaltaisesta kehitykses-
tä”.¹⁵ Usein pohdin, miksi monet ajattelevat voivansa huolet-
ta sivuuttaa köyhät, vaikka Raamatun opetus köyhistä on niin
selvä. Pysykäämme vielä Raamatun parissa ja pohtikaamme,
mitä se kertoo meille suhteestamme yhteiskunnan vähäisim-
piin ja heidän olennaisesta asemastaan Jumalan kansassa.

Laupeus köyhiä kohtaan Raamatussa

24. Apostoli Johannes kirjoittaa: ”se, joka ei rakasta veljeään,
jonka on nähnyt, ei voi rakastaa Jumalaa, jota ei ole nähnyt”
(1. Joh. 4:20). Samoin vastatessaan kirjanoppineen kysymyk-
seen Jeesus siteeraa kahta vanhaa käskyä: ”Rakasta Herraa,
Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja koko voimas-
tasi” (5. Moos. 6:5), ja ”rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseä-
si” (3. Moos. 19:18), yhdistäen ne yhdeksi käskyksi. Evan-
kelista Markus esittää Jeesuksen vastauksen seuraavasti:
”Tärkein on tämä: ’Kuule, Israel: Herra, meidän Jumalamme,
on ainoa Herra. Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestä-
si, koko sielustasi ja mielestäsi ja koko voimallasi.’ Toinen on
tämä: ’Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.’ Näitä suurem-
paa käskyä ei ole” (12:29–31).

15 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta
2013), 186: AAS 105 (2013), 1098.

25. Kolmannen Mooseksen kirjan kohta opettaa kunnioittamaan oman maan kansalaista, kun taas toisissa teksteissä opetetaan kunnioittamaan – ellei jopa rakastamaan – myös vihollista: “Kun tapaavat vihamiehesi härän tai aasin kuljeksimassa karkuteillä, vie se hänelle takaisin. Jos näet vihamiehesi aasin makaamassa taakkansa alle kaatuneena, älä kiellä häneltä apuasi, vaan auta häntä saamaan se jaloilleen” (2. Moos. 23:4–5). Tässä ilmenee ihmisen kunnioittamisen sisäinen arvo: kuka hyvänsä vaikeuksiin joutunut, jopa vihollinen, ansaitsee aina apumme.

26. Jumalan ensisijaisuus Jeesuksen opetuksessa liittyy kiistatta toiseen peruspilariin: ei voi rakastaa Jumalaa ulottamatta rakkautta köyhiin. Lähimmäisenrakkaus on konkreettinen osoitus siitä, että rakkaudemme Jumalaan on aitoa, kuten apostoli Johannes todistaa: “Jumalaa ei kukaan ole koskaan nähnyt. Mutta jos me rakastamme toisiamme, Jumala pysyy meissä ja hänen rakkautensa on saavuttanut meissä päämääränsä... Jumala on rakkaus. Se, joka pysyy rakkaudessa, pysyy Jumalassa, ja Jumala pysyy hänessä” (1. Joh. 4:12,16). Nämä kaksi rakkautta ovat erillisiä, mutta erottamattomia. Jopa siellä, missä suhdetta Jumalaan ei ole selvästi ilmaistu, Herra itse opettaa, että jokainen rakkauden teko lähimmäistä kohtaan on jollain tavalla jumalallisen rakkauden heijastus: “Totisesti: kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle” (Matt. 25:40).

27. Tästä syystä laupeudentöitä suositellaan merkkinä jumalanpalveluksen aitoudesta: Jumalan ylistämisen ohella sen tehtävänä on avata meidät muutokselle, jonka Henki voi saada meissä aikaan, jotta meistä kaikista tulisi kuva Kristukses-

ta ja hänen laupeudestaan heikoimpia kohtaan. Tässä mielessä suhteemme Herraan, joka jumalanpalveluksessa ilmenee, pyrkii myös vapauttamaan meidät vaarasta elää ihmissuhteitamme laskelmoinnin ja oman edun logiikan mukaisesti ja avautumaan pyyteettömyydelle, joka ympäröi niitä, jotka rakastavat toisiaan ja siksi jakavat kaiken. Tämän suhteen Jeesus neuvoo: ”Kun järjestät päivälliset tai illalliset, älä kutsu ystäviäsi, älä veljiäsi, sukulaisiasi äläkä rikkaita naapureita. Hehän saattavat vuorostaan kutsua sinut, ja näin sinä saat kaikesta palkan. Ei – kun sinä järjestät pidot, kutsu köyhiä ja raajarikkoja, rampoja ja sokeita. Autuas olet, kun aika tulee, sillä he eivät pysty palkitsemaan sinua” (Luuk. 14:12–14).

28. Herran kehoitus osoittaa laupeutta köyhille huipentuu suuressa vertauksessa viimeisestä tuomiosta (vrt. Matt. 25:31–46), joka on samalla elävä kuvaus laupeutta osoittavien autuudesta. Tuossa vertauksessa Herra tarjoaa meille avaimen täyttymyksemme saavuttamiseen, sillä ”jos etsimme sitä pyhyttä, joka on otollista Jumalan silmissä, tästä tekstistä löydämme käyttäytymissäännön, jonka perusteella meidät tuomitaan”.¹⁶ Evankeliumin selvät ja voimakkaat sanat on toteutettava ”ilman selittelyjä ja verukkeita, jotka vievät niiltä voiman. Herra on tehnyt hyvin selväksi, että pyhyttä ei voi käsittää eikä elää irrallaan näistä hänen vaatimuksistaan”.¹⁷

29. Varhaisessa kristillisessä yhteisössä lähimmäisenrakkauden ohjelmaa ei toteutettu analyysien eikä projektien perusteella, vaan suoraan seuraten Jeesuksen esimerkkiä ja evankeliumin sanoja. Jaakobin kirje käsittelee pitkälti rikkaiden

16 Franciscus, apostolinen kehoituskirje *Gaudete et Exsultate* (19. maaliskuuta 2018), 95: AAS 110 (2018), 1137.

17 Ibid., 97: AAS 110 (2018), 1137.

ja köyhien välisen suhteen ongelmaa ja kysyy uskovilta kaksi kysymystä tutkiakseen heidän uskonsa aitoutta: "Veljet, mitä hyötyä siitä on, jos joku sanoo uskovansa mutta häneltä puuttuvat teot? Ei kai usko silloin voi pelastaa häntä? Jos veljenne tai sisarenne ovat vailla vaatteita ja jokapäiväistä ravintoa, niin turha teidän on sanoa: 'Menkää rauhassa, pitäkää itsenne lämpimänä ja syökää hyvin', jos ette anna heille mitä he elääkseen tarvitsevat. Näin on uskonkin laita. Yksinään, ilman tekoja, se on kuollut" (2:14–17).

30. Jaakob jatkaa: "Teidän kultanne ja hopeanne on ruosteessa. Niiden ruoste on todistava teitä vastaan, ja se syö lihaanne kuin tuli. Te olette koonneet rikkauksia näinä lopun aikoina. Te olette riistäneet palkan työmiehiltä, jotka ovat leikanneet teidän peltonne. Kuulkaa: se palkka huutaa, ja korjuuväen valitukset ovat tulleet Herran Sebaotin korviin. Te olette maan päällä eläneet yltäkylläisyydessä ja mässäilyissä, te olette lihottaneet sydäntänne teurastuspäivänä" (5:3–5). Nämä ovat voimallisia sanoja, vaikka mieluummin olisimme kuulematta niitä! Samanlainen vetoamus löytyy Ensimmäisestä Johanneksen kirjeestä: "Jos joku, jonka toimeentulo on turvattu, näkee veljensä kärsivän puutetta mutta sulkee häneltä sydämensä, kuinka Jumalan rakkaus voisi pysyä hänessä?" (3:17).

31. Jumalan sanan viesti "on niin selvä, suora, yksinkertainen ja puhutteleva..., että millään kirkollisella tulkinnalla ei ole oikeutta tehdä siitä suhteellista. Kirkon mietiskelyn näistä teksteistä ei pidä hämärtää tai heikentää niiden kehottavaa merkitystä, vaan pikemminkin auttaa omaksumaan ne rohkeasti ja innokkaasti. Miksi tehdä monimutkaiseksi sitä, mikä on niin yksinkertaista? Käsitteelliset välineet ovat olemassa

edistääkseen yhteyttä selitettävään todellisuuteen eikä etäännyttääkseen siitä”.¹⁸

32. Selvä kirkollinen esimerkki omaisuuden jakamisesta ja köyhistä huolehtimisesta löytyy ensimmäisen kristillisen yhteisön jokapäiväisestä elämästä. Voimme muistaa erityisesti tavan, jolla kysymys leskien päivittäisten avustusten jakamisesta ratkaistiin (vrt. Ap.t. 6:1–6). Tämä ei ollut helppo ongelma, osin koska joskus osaa näistä leskistä, jotka tulivat muista maista, laiminlyötiin, koska he olivat ulkomaalaisia. Apostolien teoissa kerrottu tapahtuma tuo esiin tyytymättömyyttä hellenististen eli kulttuuriltaan kreikkalaisten juutalaisten taholta. Apostolit eivät vastaa abstraktein sanoin, vaan asettamalla keskiöön lähimmäisenrakkauden kaikkia kohtaan, järjestämällä leskien avustamisen uudelleen pyytäen yhteisöä valitsemaan viisaita ja arvossa pidettyjä miehiä, joille ruoanjako voitiin uskoa, kun taas he itse keskittyivät Sanan julistamiseen.

33. Kun Paavali meni Jerusalemiin kysymään neuvoa apostoleilta, ”ettei kaikki vaivannäköni menisi hukkaan” (Gal. 2:2), häntä pyydettiin olemaan unohtamatta köyhiä (vrt. Gal. 2:10). Siksi hän järjesti useita keräyksiä köyhien yhteisöjen auttamiseksi. Monista syistä, joilla Paavali perustelee tätä tekoa, korostuu tämä: ”iloista antajaa Jumala rakastaa” (2. Kor. 9:7). Niille meistä, jotka tavallisesti eivät ole auliita pyyteettömiin, epäitsekäisiin tekoihin, Jumalan sana muistuttaa, että anteliaisuus köyhiä kohtaan on hyödyksi harjoittajalleen: Jumala rakastaa häntä erityisesti. Raamattu on täynnä lupauksia

18 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 194: AAS 105 (2013), 1101.

niille, jotka antavat anteliaasti toisille: ”Joka köyhää armah-
taa, lainaa Herralle, ja Herra maksaa takaisin hyvän teon” (Sa-
nanl. 19:17). ”Antakaa, niin teille annetaan... Niin kuin te mit-
taatte, niin teille mitataan” (Luuk. 6:38). ”Silloin sinun valosi
puhkeaa näkyviin kuin aamunkoi ja hetkessä sinun haavasi
kasvavat umpeen” (Jes. 58:8). Ensimmäiset kristityt olivat täs-
tä vakuuttuneita.

34. Ensimmäisten kirkollisten yhteisöjen elämä, jota kuvataan
Raamatun kaanonissa ja joka on välitetty meille Jumalan il-
moitettuna sanana, on annettu meille esimerkiksi, jota on jälji-
teltävä, ja todistukseksi uskosta, joka toimii rakkauden kautta.
Se on pysyvä kehoitus tuleville sukupolville. Kautta vuosisa-
tojen nuo sivut ovat herättäneet kristittyjen sydämiä rakasta-
maan ja tekemään rakkauden tekoja, jotka hedelmällisinä sie-
meninä eivät koskaan lakkaa tuottamasta satoa.

Kolmas luku

KIRKKO KÖYHIÄ VARTEN

35. Kolme päivää valintansa jälkeen edeltäjäni ilmaisi tiedotusvälineiden edustajille toiveensa, että huolenpito köyhistä ja huomio heitä kohtaan olisi selvemmin läsnä kirkossa: ”kuinka haluankaan kirkon, joka on köyhä ja köyhiä varten!”¹⁹

36. Tämä toive heijastaa ymmärrystä siitä, että ”köyhissä ja kärsivissä [kirkko] näkee köyhän ja kärsivän perustajansa kuvan. Se pyrkii huojentamaan heidän puutettaan ja haluaa palvelella heissä Kristusta”.²⁰ Koska kirkko on kutsuttu samaistumaan vähäisimpiin, sen ytimessä ”ei pidä jäädä epäilyksiä eikä ole selityksiä, jotka heikentävät tätä niin selvää sano-maa... On myönnettävä kiertelemättä, että uskomme ja köyhien välillä on erottamaton side.”²¹ Tästä on lukemattomia

19 Franciscus, tapaaminen viestintävälineiden edustajien kanssa (16. maaliskuuta 2013): AAS 105 (2013), 381.

20 Vatikaanin II kirkolliskokous, dogmaattinen konstituutio *Lumen gentium*, 8.

21 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 48: AAS 105 (2013), 1040.

todistuksia Kristuksen opetuslasten kaksituhatvuotisen historian ajalta.²²

Kirkon todellinen rikkaus

37. Pyhä Paavali kertoo, että syntymässä olleen kristillisen yhteisön uskovissa ”ei ollut monta ihmisten mielestä viisasta, ei monta vaikutusvaltaista, ei monta jalosukuista” (1. Kor. 1:26). Mutta köyhyydestään huolimatta varhaiset kristityt olivat selvästi tietoisia tarpeesta huolehtia hädänalaisimmista. Jo kristinuskon sarastaessa apostolit panivat kätensä yhteisöstä valittujen seitsemän miehen päälle. Jossain määrin he liittivät nämä omaan palvelutehtäväänsä, asettaen heidät palvelemaan – kreikaksi *diakonía* – köyhimpiä (vrt. Ap.t. 6:1–5). On merkittävää, että ensimmäinen opetuslapsi, joka todisti uskostaan Kristukseen aina verensä vuodattamiseen asti, oli Stefanos, joka kuului tähän ryhmään. Hänessä yhdistyivät elävä todistus köyhistä huolehtimisesta ja marttyyrikuolema.

38. Vähän yli kaksisataa vuotta myöhemmin toinen diakoni, pyhä Laurentius, osoitti uskollisuutensa Jeesukselle Kristukselle samanlaisella tavalla, yhdistäen köyhien palvelemisen ja marttyyrikuoleman.²³ Pyhän Ambrosiuksen kertomuksesta opimme, että Rooman viranomaiset pakottivat Laurentiuksen, joka oli diakoni Roomassa paavi Sixtus II:n kaudella, luovuttamaan heille kirkon aarteet. ”Seuraavana päivänä hän

22 Tässä luvussa esitellään joitakin näistä pyhyiden esimerkeistä, ei kattavalla tavalla, vaan tarkoitus on osoittaa, että huolenpito köyhistä on aina kuulunut kirkon läsnäoloon maailmassa. Laajempi tarkastelu köyhimpien huomioimisesta löytyy teoksesta V. Paglia, *Storia della povertà*, Milano 2014.

23 Vrt. Ambrosius, *De officiis ministrorum* I, cap. 41, 205–206: CCSL 15, Turnhout 2000, 76–77; II, cap. 28, 140–143: CCSL 15, 148–149.

toi köyhät mukanaan. Kun häneltä kysyttiin, missä luvatus aarteet olivat, hän osoitti köyhiä sanoen: 'nämä ovat kirkon aarre'.²⁴ Kertoessaan tästä tapahtumasta pyhä Ambrosius kysyy: "Mitä vielä kalliimpia aarteita Jeesuksella olisi kuin nämä, joissa hän mielellään näyttäytyy?"²⁵ Ja muistuttaessaan, ettei kirkon palvelijoiden tule koskaan laiminlyödä köyhistä huolehtimista, ja vielä vähemmän koota omaisuutta omaksi edukseen, hän sanoo: "Tätä tehtävää on hoidettava vilpittömällä uskolla ja viisaasti harkiten. Totisesti, jos joku saa siitä omaa etua, hän tekee rikoksen, mutta jos hän jakaa tuoton köyhille tai vapauttaa vangitun, hän tekee laupeudenteon."²⁶

Kirkkoisät ja köyhät

39. Ensimmäisistä vuosisadoista alkaen kirkkoisät tunnistivat köyhissä etuoikeutetun tien Jumalan luo, erityisen tavan kohdata hänet. Rakkaus apua tarvitsevia kohtaan ei ollut heille vain moraalinen hyve, vaan konkreettinen ilmaus uskosta lihaksitulleeseen Sanaan. Uskovien yhteisö, jota tuki Hengen voima, oli juurtunut köyhien lähellä olemiseen. Heitä ei pidetty vain "lisänä", vaan Kristuksen elävän ruumiin olennaisena osana. Esimerkiksi pyhä Ignatios Antiokialainen kehoitti matkalla marttyyrikuolemaansa Smyrnan yhteisön uskovia olemaan laiminlyömättä velvollisuutta harjoittaa lähimmäisenrakkautta kaikkein köyhimpiä kohtaan. Hän varoitti heitä käyttäytymästä kuten ne, jotka asettuvat Jumalaa vastaan: "Huomatkaa, kuinka räikeästi Jumalan tahtoa vastaan ovat ne, joilla on vieras oppi osaksemme tulleesta Jeesuksen Kristuksen armosta: he eivät välitä rakkaudesta, eivät leskestä, ei

24 Ibid., II, cap. 28, 140: CCSL 15, 148.

25 Ibid.

26 Ibid., II, cap. 28, 142: CCSL 15, 148.

orvosta, ei ahdingossa olevasta, ei vankilassa olevasta eikä sieltä päästetystä, ei nälkää eikä janoa kärsivästä.”²⁷ Smyrnan piispa Polykarpos kehotti nimenomaisesti kirkon palvelijoita pitämään huolta köyhistä: ”Niin ikään tulee presbyteerien olla hyväsydämiisiä, kaikkia kohtaan armahtavia, käännättää oikealle tielle ne jotka ovat harhan vallassa, käydä katsomassa kaikkia sairaita eikä laiminlyödä leskiä eikä orpoja eikä köyhiä. Heidän pitää päinvastoin aina ’ahkeroida sitä, mikä on hyvää Jumalan ja ihmisten edessä’.”²⁸ Näistä kahdesta todistuksesta näemme, että kirkko näyttäytyy köyhien äitinä, vastaanottamisen ja oikeudenmukaisuuden paikkana.

40. Pyhä Justinos, joka osoitti Ensimmäisen apologiansa keisari Hadrianukselle, senaatille ja Rooman kansalle, taas selitti, että kristityt antoivat apua tarvitseville kaiken minkä voivat, koska näkivät heissä veljiä ja sisaria Kristuksessa. Kirjoittaessaan yhteisön kokoontumisesta rukoukseen viikon ensimmäisenä päivänä hän korosti, että kristillisen liturgian ytimessä Jumalan palvontaa ei voi erottaa huolenpidosta köyhiä kohtaan. Niinpä tiettyssä vieton vaiheessa ”varakkaat voivat kukaan antaa harkintansa mukaan, mitä haluavat, ja kootut varat luovutetaan kokouksen johtajan haltuun. Niillä hän auttaa orpoja ja leskiä, sairauden tai muun syyn vuoksi puutteessa olevia, vankeja sekä keskuudessamme olevia muukalaisia. Sannalla sanoen, hän toimii kaikkien apua tarvitsevien huoltajana”.²⁹ Tämä osoittaa, että syntymässä ollut kirkko ei erottanut

27 Ignatios Antiokialainen, *Epistula ad Smyrnaeos*, 6, 2: SC 10bis, Pariisi 2007, 136–138. Suom. Heikki Koskenniemi teoksessa *Apostoliset isät*, STKSJ 163 (2. painos 1989), s. 102.

28 Polykarpos, *Epistula ad Philippenses*, 6, 1: SC 10bis, 186. Suom. Heikki Koskenniemi, *Apostoliset isät* s. 119.

29 Justinos, Ensimmäinen apologia, 67, 6–7: SC 507, Paris 2006, 310. Suom. Matti Myllykoski teoksessa Justinos Marttyyri: *Apologiat & Dialogi Tryfonin kanssa*, Gaudeamus 2008, s. 100.

uskoa ja sosiaalista toimintaa: uskoa ilman konkreettisten tekojen todistusta pidettiin kuolleenä, kuten pyhä Jaakob opetti (vrt. 2:17).

Pyhä Johannes Khrysostomos

41. Itäisistä kirkkoisista ehkä palavin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden saarnaaja oli pyhä Johannes Khrysostomos, Konstantinopolin arkkipiispa 300–400-lukujen vaihteessa. Saarnoissaan hän kehotti uskovia tunnistamaan Kristuksen apua tarvitsevilla: ”Tahdotko kunnioittaa Kristuksen ruumista? Älä laiminlyö hänen alastomuuttaan; älä kunnioita häntä täällä silkkivaatteissa ja unohda häntä ulkona, missä hän kärsii kylmästä ja alastomuudesta... [Alttarilla oleva Kristuksen ruumis] ei tarvitse vaatteita, vaan puhtaita sieluja, kun taas ulkona oleva tarvitsee paljon huolenpitoa. Oppikaamme siis olemaan viisaita ja kunnioittamaan Kristusta niin kuin hän tahtoo. Sille, jota kunnioitetaan, on mieluisinta sellainen kunnia, jota hän itse tahtoo, eikä sellainen, jonka me keksimme... Niinpä sinäkin kunnioita häntä sillä kunnialla, jonka hän itse on määrännyt, jakamalla rikkaudesta köyhille. Jumala ei tarvitse kultaisia astioita, vaan kultaisia sieluja.”³⁰ Hän toteasi kristallinkirkkaasti, että jos uskovat eivät kohtaa Kristusta köyhissä, jotka seisovat ovella, he eivät myöskään voi palvoa häntä alttarilla: ”Mitä hyötyä siitä on, että hänen pöytänsä on täynnä kultaisia maljoja, jos hän itse näantyy nälkään? Ruoki ensin hänen nälkänsä ja vasta sitten korista hänen pöytänsä sillä, mitä jää jäljelle.”³¹ Hän siis ymmärsi eukaristian sakramenttaalisenä ilmauksena rakkaudesta ja oikeudenmukaisuus-

30 Johannes Khrysostomos, *Homiliae in Matthaeum*, 50, 3: PG 58, Pariisi 1862, 508.

31 Ibid. 50, 4: PG 58, 509.

desta: ne edeltävät ja seuraavat sitä ja niiden on jatkettava sitä rakkaudessa ja huolenpidossa köyhiä kohtaan.

42. Rakkaus ei siis ole valinnaista, vaan todellisen jumalanpalveluksen mitta. Khrysostomos tuomitsi voimakkaasti liiallisen yllellisyyden, johon liittyi välinpitämättömyys köyhiä kohtaan. Köyhille kuuluva huomio ei ole pelkkä yhteiskunnallinen vaatimus, vaan pelastuksen edellytys, ja siksi epäoikeudenmukaisella rikkaudella on tuomion painoarvo: "On kylmä, ja köyhä makaa ryysyissään puolikuolleenä kylmästä, hampaat kalisten. Jo hänen näkemisensä pitäisi liikuttaa sinua. Mutta sinä lämpimänä ja juovuksissa kuljet pysähtymättä ohi. Kuinka voit odottaa, että Jumala vapauttaisi sinut, kun joudut onnettomuuteen?... Usein kiedot arvokkaisiin vaatteisiin ruumiin, joka ei enää tunne mitään eikä kunniaa tajua. Mutta sitä ruumista, joka kärsii tuskia, ahdistusta ja nälän ja kylmän kouristuksia, sinä halveksit ja pidät enemmän huolta turhamaisuudestasi kuin Jumalan pelosta."³² Tämä syvä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden taju sai hänet julistamaan, että "olla antamatta köyhille omastaan on samaa kuin riistää heiltä heidän elämänsä; sillä se, mitä omistamme, ei ole meidän, vaan heidän".³³

Pyhä Augustinus

43. Augustinuksen hengellinen opettaja oli pyhä Ambrosius, joka korosti, että omaisuuden jakaminen on eettinen vaatimus: "Sinä et lahjoita omastasi, kun annat köyhälle. Sinä annat hänelle sen, mikä on hänen, sillä sen, mikä on annettu kaik-

32 Johannes Khrysostomos, *Homilia in Epistula ad Hebraeos*, 11, 3: PG 63, Pariisi 1862, 94.

33 Johannes Khrysostomos, *Homilia II De Lazaro*, 6: PG 48, Paris 1862, 992.

kien yhteiseen käyttöön, sinä olet anastanut itsellesi.”³⁴ Milanon piispalle almujen antaminen oli oikeudenmukaisuuden palauttamista, ei holhoava ele. Hänen julistuksessaan laupeus sai profeettallisen luonteen: hän tuomitsi omaisuutta kasaavat rakenteet ja vahvisti, että yhteys on kirkon kutsumus.

44. Tämän tradition kasvattamana pyhä Hippon piispakin opetti köyhät etusijalle asettavaa rakkautta. Valppaana paimenena ja harvinaisen selvästi näkevinä teologina hän ymmärsi, että todellinen kirkollinen yhteys ilmenee myös omaisuuden yhteisenä jakamisena. Psalmien selitysteoksissaan hän muistutti, että todelliset kristityt eivät laiminlyö rakkautta hädänalaisimpiin: ”Kun tarkkailette veljiänne, tiedätte jos he tarvitsevat jotakin, mutta jos Kristus asuu teissä, tehkää hyvää myös vieraille.”³⁵ Tämä omaisuuden jakaminen saa siis alkunsa teologisesta rakkaudesta ja sen lopullinen päämäärä on Kristuksen rakkaus. Augustinukselle köyhät eivät ole vain autettavia ihmisiä, vaan Herran sakramentaalinen läsnäolo.

45. ”Armon opettajana” tunnettu Augustinus näki köyhistä huolehtimisen konkreettisenä todisteena uskon vilpittömyydestä. Joka sanoo rakastavansa Jumalaa, mutta ei osoita myötätuntoa apua tarvitseville, valehtelee (vrt. 1. Joh. 4:20). Kommentoidessaan Jeesuksen kohtaamista rikkaan nuorukaisen kanssa ja ”aarretta taivaassa”, joka on varattu niille, jotka antavat omaisuutensa köyhille (vrt. Matt. 19:21), Augustinus panee Herran suuhun seuraavat sanat: ”Minä sain maan, minä annan taivaan; minä sain ajallisia, minä annan iankaikkisia; minä sain leivän, minä annan elämän... Minulle osoitettiin vieraanvaraisuutta, mutta minä annan kodin; luonani käytiin,

34 Ambrosius, *De Nabuthae*, 12, 53: CSEL 32/2, Praha-Wien-Leipzig 1897, 498.

35 Augustinus, *Enarrationes in Psalmos*, 125, 12: CSEL 95/3, Wien 2001, 181

kun olin sairas, mutta minä annan terveyden; luonani käytiin, kun olin vankilassa, mutta minä annan vapauden. Leipä, jonka olette antaneet köyhille, on syöty, mutta leipä, jonka minä annan, ei vain ravitse teitä, vaan ei koskaan lopu.”³⁶ Kaikkivaltias on voittamaton anteliaisuudessaan niitä kohtaan, jotka palvelevat häntä hädänalaisimmissa: mitä enemmän rakastaa köyhiä, sitä suuremman palkkion saa Jumalalta.

46. Tämä Kristus-keskeinen ja syvästi kirkollinen näkökulma johtaa ymmärtämään, että kun uhrilahjat syntyvät rakkaudesta, ne eivät ainoastaan lievitä veljien ja sisarten tarpeita, vaan myös puhdistavat antajan sydämen, jos hän on valmis muuttamaan: ”Almujen antaminen voi pyyhkiä pois menneen elämäsi synnit, jos muutat elämäsi.”³⁷ Se on niin sanotusti tavallinen tie kääntymykseen niille, jotka haluavat seurata Kristusta jakamattomin sydämin.

47. Kirkossa, joka tunnistaa köyhissä Kristuksen kasvot ja aineellisessa omaisuudessa rakkauden välineen, Augustinuksen ajattelu pysyy varmana valona. Tänään uskollisuus Augustinuksen opetuksille edellyttää paitsi hänen teostensa tutkimista, myös valmiutta noudattaa radikaalisti hänen kutsuaan kääntymykseen, joka väistämättä sisältää lähimmäisen rakkauden palvelun.

48. Monet muut kirkkoisät sekä idässä että lännessä ovat puhuneet siitä, että huomion köyhiä kohtaan on oltava etusijalla jokaisen kristityn elämässä ja tehtävässä. Tältä kannalta voidaan tiivistetysti sanoa, että patristinen teologia oli käytännöllistä; se tähtäsi kirkkoon, joka on köyhä ja köyhiä varten,

36 Augustinus, *Sermo LXXXVI*, 5: CCL 41Ab, Turnhout 2019, 411–412.

37 Pseudo-Augustinus, *Sermo CCCLXXXVIII*, 2: PL 39, Pariisi 1862, 1700.

muistuttaen, että evankeliumia julistetaan oikein vain silloin, kun se saa meidät koskettamaan vähäisimpien lihaa, ja varoittaen, että opillinen ankaruus ilman laupeutta on tyhjää puhetta.

Sairaiden hoitaminen

49. Kristillinen myötätunto on ilmennyt erityisellä tavalla sairaiden ja kärsivien hoitamisessa. Jeesuksen julkisen toiminnan merkit – sokeiden, spitaalisten ja halvaantuneiden parantaminen – osoittavat kirkolle, että huolenpito sairaista, joissa se tunnistaa ristiinnaulitun Herran, on olennainen osa sen lähetystehtävää. Karthagossa riehuneen ruton aikana kaupungin piispa, pyhä Cyprianus, muistutti kristittyjä sairaiden hoitamisen tärkeydestä: ”Vaikka tämä rutto ja kulkutauti näyttävät hirvittäviltä ja tappavilta, ne koetelkoot yksilöiden oikeamielisyyttä ja tutkikoot ihmissuvun mieltä. Ne näyttävät, auttavatko terveet sairaita, rakastavatko sukulaiset vilpittömästi toisiaan, säälivätkö isännät sairastuneita palvelijoitaan ja hylkäävätkö lääkärit heiltä apua pyytävät.”³⁸ Kristillinen sairaiden luona käymisen, heidän jalkojensa pesemisen ja kärsivien lohduttamisen traditio ei ole pelkkää hyväntekeväisyyttä, vaan kirkollinen teko, jossa kirkon jäsenet ”koskettavat Kristuksen kärsivää ruumiista”.³⁹

50. 1500-luvulla pyhä Johannes a Deo perusti nimeään kantavan sairaiden hoitamiseen keskittyvän sääntökunnan, luoden esimerkillisiä sairaaloita, jotka olivat avoimia kaikille yhteis-

38 Cyprianus, *De mortalitate*, 16: CCSL 3A, Turnhout 1976, 25.

39 Franciscus, viesti 30. maailman sairaiden päivää varten (10. joulukuuta 2021), 3: AAS 114 (2022), 51.

kunnallisesta tai taloudellisesta asemasta riippumatta. Hänen kuulusasta sanonnastaan ”tehkää hyvää, veljeni!” tuli sairaita kohtaan osoitetun aktiivisen rakkauden tunnuslause. Samoihin aikoihin pyhä Camillo de Lellis perusti Sairaiden palvelijoiden sääntökunnan – kamilliaanit – omaksuen tehtäväkseen palvella sairaita täydellisesti omistautuen. Hänen sääntönsä määrää: ”Jokaisen tulee pyytää Herralta äidillisen hellyyden armoa lähimmäistä kohtaan, jotta voisimme palvella häntä kaikella rakkaudella sekä sielun että ruumiin puolesta, sillä Jumalan armosta haluamme palvella kaikkia sairaita yhtä hellästi kuin rakastava äiti hoivaa ainoaa sairasta lastaan.”⁴⁰ Sairaaloissa, taistelukentillä, vankiloissa ja kaduilla kamilliaanit ovat ruumiillistaneet Kristuksen, Lääkärin, laupeuden.

51. Hoitamalla sairaita äidillisen hellästi, kuin äiti omaa lastaan, monilla Jumalalle vihityillä naisilla on ollut vielä laajempi rooli köyhien terveydenhuollossa. Pyhän Vincent de Paulin Laupeuden tyttäret, Sairaiden sisaret, Jumalallisen kaitselmuksen pienet sisaret ja monet muut naisten sääntökunnat ovat olleet äidillisesti ja hienotunteisesti läsnä sairaaloissa, hoitokodeissa ja vanhainkodeissa. He ovat tuoneet lohtua, kuuntelemista, läsnäoloa ja ennen kaikkea hellyyttä. He ovat usein omin käsin rakentaneet hoitolaitoksia alueille, joissa lääkärin apua ei ollut saatavilla. He ovat opettaneet hygieniää, auttaneet synnytyksissä ja jakaneet lääkkeitä luonnollisella viisaudella ja syvällä uskolla. Heidän taloistaan on tullut arvokkuuden keitaita, joissa ketään ei suljettu ulkopuolelle. Myötätuntoinen kosketus on ollut ensimmäinen lääke. Pyhä Louise de Marillac kirjoitti sisarilleen, Laupeuden tyttä-

40 Camillo de Lellis, Sairaiden palvelijoiden sääntökunnan sääntö, 27: M. Vanti (toim.), *Scritti di San Camillo de Lellis*, Milano 1965, 67.

rille, muistuttaen heitä siitä, että he olivat “saaneet Jumalalta erityisen siunauksen palvellakseen köyhiä sairaita sairaaloissa”.⁴¹

52. Nykyään tämä perintö jatkuu katolisissa sairaaloissa, terveyskeskuksissa syrjäseuduilla, klinikoissa viidakkoalueilla, päihdekuntoutuskeskuksissa ja kenttäsairaaloissa sota-alueilla. Kristillinen läsnäolo sairaiden keskuudessa paljastaa, että pelastus ole abstrakti ajatus, vaan konkreettinen teko. Hoidettaessaan haavaa kirkko julistaa, että Jumalan valtakunta alkaa kaikkein haavoittuvimpien keskeltä. Näin tehdessään kirkko pysyy uskollisena Kristukselle, joka sanoi: “Minä olin sairas, ja te kävitte minua katsomassa” (Matt. 25:36). Polvistuessaan spitaalisen, aliravitun lapsen tai nimettömän kuolemaisillaan olevan vierelle kirkko toteuttaa syvintä kutsumustaan: rakastaa Herraa siellä, missä hänen kasvonsa ovat kaikkein runneluimmat.

Köyhistä huolehtiminen luostarielämässä

53. Luostarielämä, joka alkoi autiomaan hiljaisuudessa, oli alusta alkaen todistusta solidaarisuudesta. Munkit ja nunnat luopuivat kaikesta – rikkaudesta, arvovallasta ja perheestä – ei pelkästään maallisten hyvyyksien halveksimisen (*contemptus mundi*) takia, vaan myös kohdatakseen tässä radikaalisia irtautumisessa köyhän Kristuksen. Pyhä Basileios Suuri ei säännössään nähnyt ristiriitaa munkkien rukoukseen ja miehistelyyn keskittyvän elämän ja heidän köyhien hyväksi tekemänsä työn välillä. Hänelle vieraanvaraisuus ja avunanto tar-

41 Louise de Marillac, kirje sisarille Claudia Carré ja Maria Gaudoin (28. marraskuuta 1657): E. Charpy (toim.), *Sainte Louise de Marillac. Écrits*, Pariisi 1983, 576.

vitseville olivat olennainen osa luostarispirtualiteettia; vaikka munkit olivat luopuneet kaikesta omaksuakseen köyhyyden, heidän tuli silti auttaa köyhimpiä työllään, koska ”jotta meillä olisi, mitä antaa tarvitseville... on selvää, että meidän on työskenneltävä ahkerasti... Tämä elämäntapa ei ole hyödyksi vain ruumiin kurittamiseksi, vaan myös rakkaudesta lähimmäiseen, jotta Jumala meidän kauttamme hankkisi myös heikoille veljille sen, mitä he tarvitsevat”.⁴²

54. Kesareassa, jossa hän oli piispa, Basileios rakensi paikan, joka tunnettiin nimellä Basileias. Se käsitti majoitustiloja, sairaaloita ja kouluja köyhille ja sairaille. Munkki ei siis ollut vain askeetti, vaan myös palvelija. Näin Basileios osoitti, että ollakseen lähellä Jumalaa täytyy olla lähellä köyhiä. Konkreettinen rakkaus oli pyhyiden kriteeri. Rukoileminen ja hoitaminen, mietiskely ja parantaminen, kirjoittaminen ja vastaanottaminen olivat kaikki saman Kristukseen kohdistuvan rakkauden ilmausta.

55. Lännessä pyhä Benedictus Nursialainen laati säännön, josta tuli eurooppalaisen luostarispirtualiteetin selkäranka. Siinä köyhien ja pyhiinvaeltajien vastaanottamisella on tärkeä sija: ”Etenkin köyhistä ja pyhiinvaeltajista huolehdukoon vastaanotettaessa hyvin innokkaasti, sillä erityisesti heissä otetaan Kristus vastaan.”⁴³ Nämä eivät olleet pelkkiä sanoja: vuosisatojen ajan benediktiiniluostarit ovat olleet turvapaikkoja leskille, hylätyille lapsille, pyhiinvaeltajille ja kerjäläisille. Benedictukselle yhteisöelämä oli rakkauden koulu. Ruumiillisella työllä ei ollut pelkästään käytännöllinen merkitys,

42 Basileios Suuri, *Regulae fusius tractatae*, 37, 1: PG 31, Pariisi 1857, 1009 C-D.

43 Pyhän Benedictuksen sääntö, 53, 15: SC 182, Paris 1972, 614; suom. sisar Mechthild Skaffari, KATT 2011, s. 124.

vaan se myös kasvatti sydäntä palvelemaan. Munkkien keskinäinen jakaminen, sairaiden hoitaminen ja heikoimpien kuunteleminen valmistivat ottamaan vastaan Kristuksen, joka saapuu köyhän ja muukalaisen persoonassa. Benediktiiniluostarien vieraanvaraisuus on yhä nykyäänkin merkki kirkosta, joka avaa ovensa, ottaa vastaan kysymättä ja parantaa vaatimatta mitään vastineeksi.

56. Ajan myötä benediktiiniluostareista tuli paikkoja, jotka vastustivat poissulkemisen kulttuuria. Munkit viljelivät maata, tuottivat ruokaa, valmistivat lääkkeitä ja tarjosivat niitä yksinkertaisesti kaikkein tarvitsevimille. Heidän hiljainen työnsä oli hapatteena uudelle sivilisaatiolle, jossa köyhät eivät olleet ongelma ratkaistavaksi, vaan veljiä ja sisaria vastaan otettaviksi. Jakamisen sääntö, yhteinen työ ja haavoittuvista huolehtiminen rakensivat solidaarista taloutta vastakohtana kasaamisen logiikalle. Munkkien todistus osoitti, että vapaaehtoinen köyhyys ei ole kurjuutta, vaan vapauden ja yhteyden tie. He eivät tyytyneet auttamaan köyhiä: heistä tuli heidän lähimmäisiään, veljiä samassa Herrassa. Kammioissa ja luostareissa he loivat pienimmissä läsnäolevan Jumalan mystiikkaa.

57. Aineellisen avun ohella luostareilla oli perustavanlaatuisen rooli köyhimpien kulttuurisessa ja hengellisessä kasvatuksessa. Ruton, sodan ja nälänhädän aikoina ne olivat paikkoja, joissa apua tarvitsevat saivat leipää ja lääkkeitä, mutta myös arvokkuuden ja sanan. Siellä orvot saivat kasvatuksen, oppipojat koulutuksen ja talonpojat opetusta maanviljelyksessä ja lukutaidossa. Tietoa jaettiin lahjana ja vastuuna. Apotti oli sekä opettaja että isä, ja luostarikoulu oli vapautuksen paikka totuuden kautta. Kuten Johannes Cassianus kirjoitti,

munkkia tulee luonnehtia “sydämen nöyryys... joka ei johda tietoon, joka paisuttaa, vaan tietoon, joka valaisee rakkauden täyteyden kautta”.⁴⁴ Muovaamalla omaatuntoa ja välittämällä viisautta munkit auttoivat luomaan kristillisen inklusion pedagogiikkaa. Uskon leimaama kulttuuri jaettiin yksinkertaisesti. Rakkauden valaisema tieto muuttui palveluksi. Näin luostarielämä osoittautui pyhyyden elämäntavaksi ja konkreettiseksi tavaksi muuttaa yhteiskuntaa.

58. Näin luostaritraditio opettaa, että rukous ja rakkaus, hiljaisuus ja palvelu, kammiot ja sairaalat muodostavat yhden ja saman hengellisen kudoksen. Luostari on kuuntelemisen ja toiminnan, jumalanpalveluksen ja jakamisen paikka. Pyhä Bernhard Clairvauxlainen, suuri sisterssiläinen uudistaja, “korosti päättäväisesti kohtuullisen ja yksinkertaisen elämän välttämättömyyttä niin ruokapöydässä kuin vaatetuksessa ja luostarirakennuksissakin, ja suositteli köyhien ravitsemista ja hoitamista”.⁴⁵ Hänelle myötätunto ei ollut valinnaista, vaan todellinen Kristuksen seuraamisen tie. Jos luostarielämä on uskollista alkuperäiselle kutsumukselleen, se osoittaa, että kirkko on täysin Herran morsian vain ollessaan myös köyhien sisar. Luostari ei ole vain turvapaikka maailmalta, vaan koulu, jossa opitaan palvelemaan sitä paremmin. Siellä, missä munkit ovat avanneet ovensa köyhille, kirkko on nöyrästi ja lujasti osoittanut, ettei kontemplaatio sulje pois laupeutta, vaan vaatii sitä sen puhtaimpana hedelmänä.

44 Johannes Cassianus, *Collationes*, XIV, 10: CSEL 13, Wien 2004, 410.

45 Benedictus XVI, katekeesi (21. lokakuuta 2009): *L'Osservatore Romano* 22. lokakuuta 2009, 1.

Vangittujen vapauttaminen

59. Apostolien ajoista saakka kirkko on nähnyt sorrettujen vapauttamisen Jumalan valtakunnan merkinä. Jeesus itse julisti julkisen toimintansa alussa: ”Herran henki on minun ylläni, sillä hän on voidellut minut. Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman, julistamaan vangituille vapautusta” (Luuk. 4:18). Vaikka varhaiset kristityt elivät usein puutteessa, he rukoilivat ja auttoivat vankilassa olevia veljiään ja sisariaan, kuten Apostolien teot (vrt. 12:5; 24:23) ja monet kirkkoisien kirjoitukset todistavat. Tämä vapauttamisen tehtävä on jatkunut vuosisatojen ajan konkreettisina tekoina, erityisesti silloin, kun orjuuden ja vangitsemisen tragedia on leimannut kokonaisia yhteiskuntia.

60. 1100-luvun lopulla ja 1200-luvun alussa, kun monia kristittyjä otettiin vangiksi Välimerellä tai orjiksi sodissa, syntyi kaksi sääntökuntaa: Pyhimmän Kolminaisuuden sääntökunta vangittujen vapauttamiseksi (trinitariaanit), jonka perustivat pyhä Johannes de Matha ja pyhä Felix de Valois, sekä Autuaan Neitsyt Marian armeliaisuuden sääntökunta (mercedariaanit), jonka perusti pyhä Petrus Nolasco dominikaanipyhä Raimund Peñafortilaisen tuella. Nämä Jumalalle vihittyjen yhteisöt syntyivät erityisenä karismanaan vapauttaa orjuuteen joutuneet kristityt, asettaen heidän käyttöönsä omat varansa⁴⁶ ja usein tarjoten heidän puolestaan oman elämänsä.

46 Vrt. Innocentius III, bulla *Operante divinae dispositionis* – ensimmäinen sääntö trinitariaaneille (17. joulukuuta 1198), 2: J.L. Aurrecoechea – A. Moldón (toim.), *Fuentes históricas de la Orden Trinitaria* (s. XII-XV), Córdoba 2003, 6: ”Veljien on jaettava kaikki omaisuus, mistä tahansa laillisesta lähteestä se onkin, kolmeen yhä suureen osaan. Sikäli kuin kahdesta osasta riittää, niillä on tehtävä laupeudentöitä ja tarjottava vaatimaton ylläpito heille itselleen ja taloutensa välttämättömille jäsenille. Kolmas osa on varattava lunnaiksi vangeille, jotka on vangittu Kristukseen uskomisen tähden.”

Trinitariaanit, joiden tunnus on *Gloria tibi Trinitas et captivis libertas* (Kunnia sinulle, Kolminaisuus, ja vangituille vapautus), ja mercedariaanit, jotka lisäsivät neljännen lupauksen⁴⁷ köyhyyden, siveyden ja kuuliaisuuden sääntökuntalupausten rinnalle, todistivat, että lähimmäisenrakkaus voi olla sankarillista. Vangittujen vapauttaminen on Pyhän Kolminaisuuden rakkauden ilmaus: Jumala ei vapauta vain hengellisestä orjuudesta, vaan myös konkreettisesta sorrosta. Ihmisen vapauttaminen orjuudesta ja vankeudesta nähdään Kristuksen lunastusuhrin jatkeena; hänen verensä on meidän lunastuksemme hinta (vrt. 1. Kor. 6:20).

61. Näiden sääntökuntien alkuperäinen spiritualiteetti oli syvästi juurtunut ristin kontemplaatioon. Kristus on vangittujen Lunastaja *par excellence*, ja kirkko, hänen ruumiinsa, jatkaa tätä salaisuutta ajassa.⁴⁸ Sääntökuntalaiset eivät nähneet lunastamista poliittisena tai taloudellisena tekona, vaan lähes liturgisena tekona, itsensä antamisena sakramentaaliseksi uhriksi. Monet antoivat oman ruumiinsa vangittujen tilalle, täyttäen kirjaimellisesti käskyn: ”Suurempaa rakkautta ei kukaan voi osoittaa, kuin että antaa henkensä ystäviensä

47 Vrt. mercedariaanien konstituutio, 14: Orden de la Bienaventurada Virgen María de la Merced, *Regla y Constituciones*, Rooma 2014, 53: ”Tämän tehtävän toteuttamiseksi me rakkauden innoittamina vihkiydymme Jumalalle erityisellä lupauksella, jota kutsutaan lunastamisen lupaukseksi: siinä lupauksemme antaa tarvittaessa elämämme, niin kuin Kristus antoi elämänsä puolestamme, pelastaaksemme kristittyjä, jotka ovat äärimmäisessä vaarassa menettää uskonsa uusissa orjuuden muodoissa.”

48 Vrt. pyhä Juan Bautista de la Concepción, *La regla de la Orden de la Santísima Trinidad*, XX, 1: BAC Maior 60, Madrid, 1999, 90: ”Tässä köyhät ja vangitut ovat kuin Kristus, jonka kannettavana ovat maailman kärsimykset... Tämä Kaikkeinpyhimmän Kolminaisuuden pyhä sääntökunta kehottaa ja kutsuu heitä tulemaan ja juomaan Pelastajan vettä, mikä merkitsee, että jos ristillä riippuva Kristus oli ihmisten lunastus ja pelastus, tämä sääntökunta on ottanut tämän lunastuksen jakaakseen sen köyhille ja pelastaakseen ja vapauttaakseen vangitut.”

puolesta” (Joh. 15:13). Näiden sääntökuntien traditio ei päätynyt. Päinvastoin se on innoittanut uusia toimintamuotoja nykyajan orjuuden muotoja vastaan, kuten ihmiskauppa, pakkotyö, seksuaalinen hyväksikäyttö ja erilaiset riippuvuudet.⁴⁹ Kun kristillinen lähimmäisenrakkaus ruumiillistuu, se on vapauttavaa. Samaten kirkon tehtävä, kun se on uskollinen Herralleen, on julistaa vapautusta kaikkina aikoina. Nykyäänkin, kun ”miljoonilta ihmisiltä – lapsilta, kaikenikäisiltä miehiltä ja naisilta – riistetään vapaus ja heidän on pakko elää orjuuden kaltaisissa olosuhteissa,”⁵⁰ tätä perintöä jatkavat nämä sääntökunnat ja muut instituutiot ja kongregaatiot, jotka työskentelevät kaupunkien laitamilla, konfliktialueilla ja siirtolaisreiteillä. Kun kirkko kumartuu katkaistakseen köyhien uusia kahleita, siitä tulee pääsiäisen merkki.

62. Emme voi päättää tätä pohdintaa ihmisistä, joilta on riistetty vapaus, mainitsematta niitä, jotka ovat vankiloissa ja pidätyskeskuksissa. Tältä kannalta muistamme paavi Franciscuksen sanat vangeille: ”Minulle vankilaan astuminen on aina tärkeä hetki, koska vankila on suuren inhimillisyyden paikka... Inhimillisyyden, jota on koeteltu ja joka joskus on vaikeuksien, syyllisyyden, tuomioiden, väärinymmärrysten, kärsimyksen uuvuttama, mutta samalla täynnä voimaa, anteeksiannon halua ja lunastuksen kaipausta.”⁵¹ Tämä halu on muiden muassa omaksuttu niissä sääntökunnissa, jotka ovat

49 Vrt. pyhä Juan Bautista de la Concepción, *El recogimiento interior*, XL, 4: BAC Maior 48, Madrid 1995, 689: ”Vapaa tahto tekee ihmisestä vapaan ja luotujen herran, mutta, Jumala minua auttakoön, kuinka monista tuleekaan tällä tavalla Paholaisen orjia ja vankeja, intohimojensa ja halujensa vangitsemia ja kahlitsemia.”

50 Franciscus, viesti 48. maailman rauhanpäivää varten (8. joulukuuta 2014), 3: AAS 107 (2015), 69.

51 Franciscus, tapaaminen vankilahenkilökunnan, vangittujen ja vapaaehtoisien kanssa (Vèrona 18. toukokuuta 2024): AAS 116 (2024), 766.

omistautuneet vankien lunastamiseen ensisijaisena palveluksena kirkolle. Kuten pyhä Paavali julisti: ”Vapauteen Kristus meidät vapautti” (Gal. 5:1). Tämä vapaus ei ole vain sisäistä: se ilmenee historiassa rakkautena, joka huolehtii ja vapauttaa kaikista orjuuden siteistä.

Evangelisen köyhyyden todistajat

63. 1200-luvulla, kun kaupungit kasvoivat, vauraus keskittyi ja syntyi uusia köyhyyden muotoja, Pyhä Henki synnytti kirkossa uudenlaisen vihityn elämän muodon: kerjäläisveljeskunnat. Toisin kuin pysyvään elämään sitoutunut luostarimalli, kerjäläisveljet omaksuivat liikkuvan elämäntavan, ilman henkilökohtaista tai yhteisöllistä omaisuutta, uskoen itsensä täysin Kaitselmuksen varaan. He eivät vain palvelleet köyhiä: heistä tuli köyhiä yhdessä köyhien kanssa. He näkivät kaupungin uutena autiomaana ja syrjityt uusina hengellisinä opettajina. Nämä sääntökunnat, kuten fransiskaanit, dominikaanit, augustinolaiset ja karmeliitat, edustivat evangelista vallankumousta, jossa yksinkertaisesta ja köyhästä elämäntavasta tuli profeettallinen merkki lähetystehtävää varten, elvyttäen ensimmäisen kristillisen yhteisön kokemuksen (vrt. Ap.t. 4:32). Kerjäläisveljien todistus haastoi sekä pappien yltäkylläisyyden että kaupunkiyhteiskunnan kylmyyden.

64. Pyhästä Franciscus Assisilaisesta tuli tämän hengellisen kevään ikoni. Ottaessaan puolisoikseen köyhyyden hän halusi jäljitellä köyhää, alastonta ja ristiinnaulittua Kristusta. Säännössään hän pyytää, että ”veljet eivät pitäisi omanaan mitään, ei taloa, ei paikkaa eikä mitään muutakaan. Ja pyhiinvaeltajina ja muukalaisina tässä maailmassa, palvellen Her-

raa köyhydessä ja nöyryydessä, he kulkekoot luottavaisina kerjäämässä almuja, eikä heidän pidä hävetä, sillä Herra tuli meidän tähtemme köyhäksi tässä maailmassa.”⁵² Hänen elämänsä oli jatkuvaa riisuutumista: palatsista spitaalisten luo, kaunopuheisuudesta hiljaisuuteen, omistamisesta täydelliseen lahjoittamiseen. Franciscus ei perustanut sosiaalipalvelujärjestöä, vaan evankelisen veljeskunnan. Köyhissä hän näki veljiä ja sisaria, Herran eläviä kuvia. Hänen tehtävänsä oli olla heidän kanssaan, etäisyydet ylittävän solidaarisuuden ja myötätuntoisen rakkauden kautta. Franciscuksen köyhyys oli relationaalista: se teki hänestä lähimmäisen, vertaisen tai jopa vähäisemmän. Hänen pyhyytensä kumpusi vakaumuksesta, että Kristuksen voi todella ottaa vastaan vain lahjoittamalla itsensä anteliaasti veljille ja sisarille.

65. Pyhä Clara Assisilainen, jota Franciscus innoitti, perusti köyhien naisten sääntökunnan, jota myöhemmin kutsuttiin klarissoiksi. Hänen hengellinen taistelunsa koostui uskollisuudesta radikaalin köyhyyden ihanteelle. Hän torjui paavilliset etuoikeudet, jotka olisivat taanneet hänen luostarilleen aineellisen turvan, ja päättäväisyydellään sai paavi Gregorius IX:lta niin sanotun *Privilegium Paupertatis*, joka takasi oikeuden elää omistamatta mitään aineellista omaisuutta.⁵³ Tämä valinta ilmaisi hänen täydellisen luottamuksensa Jumalaan ja tietoisuuden siitä, että vapaaehtoinen köyhyys on vapauden ja profetian muoto. Clara opetti sisarilleen, että Kristus oli heidän ainoa perintönsä eikä mikään saanut himmentää

52 Honorius III, bulla *Solet annuere – Regula bullata* (29. marraskuuta 1223), luku VI: SC 285, Paris 1981, 192.

53 Vrt. Gregorius IX, bulla *Sicut manifestum est* (17. syyskuuta 1228), 7: SC 325, Pariisi 1985, 200: “Sicut igitur supplicastis, altissimae paupertatis propositum vestrum favore apostolico roboramus, auctoritate vobis praesentium indulgentes, ut recipere possessiones a nullo compelli possitis.”

yhteyttä häneen. Claran rukoileva ja kätketty elämä oli huuto maailmallisuutta vastaan ja hiljaista köyhien ja unohdettujen puolustamista.

66. Pyhä Dominicus de Guzmán, Franciscuksen aikalainen, perusti Saarnaajien sääntökunnan, jolla oli erilainen karisma, mutta yhtä radikaali elämäntapa. Hän halusi julistaa evankeliumia auktoriteetilla, joka tulee köyhästä elämästä, vakuuttuneena siitä, että Totuus tarvitsee johdonmukaisia todistajia. Heidän julistamaansa Sanaan liittyi köyhyydessä elämisen esimerkki. Vapaana maallisen omaisuuden taakasta dominikaaniveljet pystyivät paremmin omistautumaan päätehtäväänsä eli saarnaamiseen. He menivät kaupunkeihin, erityisesti yliopistokaupunkeihin, opettaakseen totuutta Jumalasta.⁵⁴ Elämällä riippuvaisina toisista he osoittivat, että uskoa ei pakoteta, vaan tarjotaan lahjana. Ja elämällä köyhien keskuudessa he oppivat evankeliumin totuuden ”alhaalta käsin,” nöyryytetyn Kristuksen opetuslapsina.

67. Kerjäläisveljeskunnat olivat siten elävä vastaus poissulkemiseen ja välinpitämättömyyteen. Ne eivät esittäneet suoria yhteiskunnallisia uudistuksia, vaan henkilökohtaista ja yhteisöllistä kääntymystä Jumalan valtakunnan logiikkaan. Niille köyhyys ei ollut aineellisen puutteen seurausta, vaan vapaa valinta: tulla pieniksi, jotta voisi ottaa vastaan pienimmät. Kuten Tuomas Celanolainen sanoi Franciscuksesta: ”Hän osoitti rakastavansa köyhiä syvästi... Hän riisui usein omat vaatteensa pukeakseen köyhän ja pyrki tulemaan heidän kal-

54 Vrt. S.C. Tugwell, (toim.), *Early Dominicans. Selected Writings*, Mahwah 1982, 16–19.

taisekseen.”⁵⁵ Kerjäläissääntökunnista tuli pyhiinvaeltavan, nöyrän ja veljellisen kirkon symboli, kirkon, joka ei elä köyhien keskuudessa kääntäytyäkseen, vaan oman olemuksensa takia. He opettavat meille, että kirkko on valo, kun se riisuu itsensä kaikesta, ja että pyhyys kulkee nöyrän, vähimpien palvelemiseen omistautuneen sydämen kautta.

Kirkko ja köyhien kasvat

68. Puhuessaan opettajille paavi Franciscus muistutti, että kasvat

69. 1500-luvulla pyhä José de Calasanz, järkyttyneenä Rooman kaupungin köyhien nuorten koulutuksen ja kasvatuksen puutteesta, perusti Pyhän Dorotean kirkon viereisiin huoneisiin Trasteveressa Euroopan ensimmäisen ilmaisen kansakoulun. Tämä oli siemen, josta myöhemmin syntyi ja monien

55 Tuomas Celanolainen, *Vita Seconda, pars prima*, luku IV, 8: AnalFranc, 10, Firenze 1941, 135.

56 Franciscus, puhe don Lorenzo Milanin haudalla käynnin jälkeen (Barbiana, 20. kesäkuuta 2017), 2: AAS 109 (2017), 745.

vaikeuksien kautta kehittyi Jumalansynnyttäjän köyhien regulaaripappien sääntökunta hurskaita kouluja varten – niin sanotut piaristit. Heidän päämääränsä oli välittää nuorille “maallisen tiedon lisäksi myös evankeliumin viisaus, opettaen heitä tunnistamaan Jumalan, Luojan ja Lunastajan, rakastavan toiminnan sekä omassa elämässään että historiassa”.⁵⁷ Voimme pitää tätä rohkeaa pappia “modernin katolisen koulun todellisena perustajana, joka pyrki ihmisen kokonaisvaltaiseen kasvatukseen ja oli avoin kaikille.”⁵⁸ Samassa hengessä toimi 1600-luvulla pyhä Jean-Baptiste de La Salle, tajuten, kuinka epäoikeudenmukaista oli, että työläisten ja maanviljelijöiden lapset suljettiin aikansa Ranskan koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Hän perusti Kristillisten koulujen veljeskunnan tarjotakseen heille ilmaisen opetuksen, vahvan kasvatuksen ja veljellisen ilmapiirin. De La Salle näki luokkahuoneen inhimillisen kasvun mutta myös kääntymyksen paikkana. Hänen kouluissaan yhdistyivät rukous, menetelmällisyys, kuri ja jakaminen. Jokaista lasta pidettiin ainutlaatuisena lahjana Jumalalta, ja opettaminen palveli Jumalan valtakuntaa.

70. 1800-luvulla Ranskassa pyhä Marcellin Champagnat perusti Maristikouluveljien instituutin “herkkänä aikansa hengellisille ja kasvatuksellisille tarpeille, erityisesti uskonnollisen tietämättömyyden ja hylättyjen nuorten tilanteille”.⁵⁹ Hän omistautui koko sydäimestään tehtävään kasvattaa ja evankeloida lapsia ja nuoria, erityisesti köyhimpiä, aikana, jolloin koulutus oli yhä harvojen etuoikeus. Samassa hengessä pyhä Giovanni Bosco aloitti Italiassa salesiaanien suuren työn, joka

57 Johannes Paavali II, puhe piaristien yleiskapitulin osallistujille (5. heinäkuuta 1997), 2: *L'Osservatore Romano* 6. heinäkuuta 1997, 5.

58 Ibid.

59 Johannes Paavali II, saarna kanonisaatiomessussa (18. huhtikuuta 1999): AAS 91 (1999), 930.

perustui “ennaltaehkäisevän menetelmän” kolmeen periaatteen: järki, uskonto ja lempeys.⁶⁰ Autuas Antonio Rosmini perusti Rakkauden instituutin, jossa “älyllinen rakkaus” – “ai-neellisen rakkauden” ohella ja huipentumana ”hengellis-pas-toraalinen rakkaus” – esitettiin välttämättömänä ulottuvuute-na kaikessa lähimmäisenrakkauden toiminnassa, joka pyrki ihmisen hyvään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen.⁶¹

71. Monet naisten sääntökunnat olivat tämän kasvatuksellisen vallankumouksen eturintamassa. Ursuliinisiset, Rouvamme Marian Seuran sisaret, Maestre Pie ja monet muut, erityisesti 1700- ja 1800-luvuilla perustetut sääntökunnat, astuivat esiin siellä, missä valtio oli poissa. He perustivat kouluja pieniin kyliin, esikaupunkeihin ja työläiskortteleihin. Tyttöjen koulutuksesta tuli erityinen painopiste. Sisaret opettivat lukutaitoa, evankelioivat, huolehtivat arkielämän käytännön asioista, kohottivat henkeä taiteen kautta ja ennen kaikkea muovasivat omiatuntoja. Heidän pedagogiansa oli yksinkertainen: läheisyys, kärsivällisyys, lempeys. He opettivat elämällään ennen kuin sanoillaan. Aikana, jolloin lukutaidottomuus ja rakenteellinen syrjintä oli yleistä, nämä Jumalalle vihityt naiset olivat toivon majakoita. Heidän tehtävänsä oli kasvattaa sydäntä, opettaa ajattelemaan ja edistää ihmisen arvokkuutta. Yhdistäen hurskaan elämän ja lähimmäisen palvelemisen he taistelivat hylkäämistä vastaan sen hellyydellä, joka kasvattaa Kristuksen nimessä.

60 Vrt. Johannes Paavali II, kirje *Iuvenum Patris* (31. tammikuuta 1988), 9: AAS 80 (1988), 976.

61 Vrt. Franciscus, puhe rosminiaanien yleiskapitulin osallistujille (1. lokakuuta 2018): *L'Osservatore Romano* 1.–2. lokakuuta 2018, 7.

72. Kristinuskossa köyhien kasvatus ei ole hyväntekeväisyyttä, vaan velvollisuus. Lapsilla on oikeus tietoon, joka on ihmisen arvokkuuden tunnustamisen olennainen edellytys. Heitä opettamalla vahvistetaan heidän arvoaan ja annetaan heille välineet muuttaa todellisuuttaan. Kristillinen traditio pitää tietoa Jumalan lahjana ja yhteisöllisenä vastuuna. Kristillinen kasvatus ei muovaa vain ammattilaisia, vaan ihmisiä, jotka ovat avoimia hyvyydelle, kauneudelle ja totuudelle. Jos katoliset koulut ovat nimelleen uskollisia, ne ovat osallisuuden, kokonaisvaltaisen kasvatuksen ja inhimillisen kehityksen paikkoja. Yhdistämällä uskon ja kulttuurin ne kylvävät tulevaisuuden siemeniä, kunnioittavat Jumalan kuvaa ja rakentavat parempaa yhteiskuntaa.

Siirtolaisten tukeminen

73. Siirtolaisuuden kokemus saattaa Jumalan kansan historiaa. Abraham lähtee liikkeelle tietämättä, minne on menossa; Mooses johdattaa vaeltavaa kansaa autiomaan halki; Maria ja Joosef pakenevat Jeesus-lapsen kanssa Egyptiin. Kristus itse, joka ”tuli omaan maailmaansa, mutta hänen omansa eivät ottaneet häntä vastaan” (Joh. 1:11), eli keskuudessamme muukalaisena. Siksi kirkko on aina tunnistanut siirtolaisissa Herran elävän läsnäolon, hänen, joka tuomiopäivänä sanoo oikealla puolellaan oleville: ”Minä olin koditon, ja te otitte minut luoksenne” (Matt. 25:35).

74. 1800-luvulla, kun miljoonat eurooppalaiset lähtivät etsimään parempia elinolosuhteita, kaksi suurta pyhää erottui siirtolaisten sielunhoidossa: pyhä Giovanni Battista Scalabrini and pyhä Frances Xavier Cabrini. Scalabrini, Piacenzan

piispa, perusti Pyhän Carlo Borromeon lähettiläät saattamaan siirtolaisia päämääräänsä ja tarjoamaan heille hengellistä, oikeudellista ja aineellista apua. Hän näki siirtolaiset uuden evankelioimisen vastaanottajina ja varoitti heitä riiston ja uskosta luopumisen vaaroista vieraassa maassa. Vastaten anteliaasti karismaan, jonka Herra oli hänelle antanut, “Scalabrini katsoi pidemmälle, katsoi eteenpäin, maailmaan ja kirkkoon ilman rajoja, ilman muukalaisia”.⁶² Pyhä Frances (Francesca) Cabrini, joka syntyi Italiassa ja myöhemmin sai Yhdysvaltain kansalaisuuden, oli ensimmäinen pyhäksi julistettu Yhdysvaltain kansalainen. Täyttääkseen tehtävänsä siirtolaisten auttajana hän ylitti Atlantin useita kertoja. “Aseenaan poikkeuksellinen rohkeus hän perusti tyhjistä kouluja, sairaaloita ja orpokoteja niille köyhille joukoille, jotka lähtivät uuteen maailmaan etsimään työtä, vailla kielitaitoa ja keinoja sopeutua arvokkaasti amerikkalaiseen yhteiskuntaan, usein joutuen häikäilemättömien ihmisten uhreiksi. Hänen levoton äidinsydämensä tavoitti heidät kaikkialla: hökkelilyissä, vankiloissa ja kaivoksissa.”⁶³ Pyhänä vuonna 1950 paavi Pius XII julisti hänet kaikkien siirtolaisten suojelijaksi.⁶⁴

75. Kirkon traditio toimia siirtolaisten hyväksi ja heidän kansaan jatkuu. Nykyään tämä palvelu ilmenee aloitteissa kuten pakolaisten vastaanottokeskukset, rajaseutujen lähetysasemat, Caritas Internationalis -järjestön ja muiden instituutioi-

62 Franciscus, saarna kanonisaatiomessussa (9. lokakuuta 2022): AAS 114 (2022), 1338.

63 Johannes Paavali II, viesti Jeesuksen Pyhän Sydämen lähetyssisarille (31. toukokuuta 2000), 3: *L'Osservatore Romano* 16. heinäkuuta 2000, 5.

64 Vrt. Pius XII, paavillinen kirje *Superior Iam Aetate* (8. syyskuuta 1950): AAS 43 (1951), 455–456.

den ponnistelut. Nykyajan kirkon opetusvirka vahvistaa selkeästi tämän sitoumuksen. Paavi Franciscus muistutti, että kirkon missio siirtolaisille ja pakolaisille on vieläkin laajempi, korostaen, että ”vastaus nykyisten muuttoliikkeiden haasteeseen voidaan tiivistää neljään verbiin: vastaanottaa, suojella, edistää ja integroida. Mutta nämä verbit eivät koske vain siirtolaisia ja pakolaisia. Ne ilmaisevat kirkon tehtävän kaikkia olemassaolon periferioiden asukkaita kohtaan, joita on otettava vastaan, suojeltava, edistettävä ja integroitava”.⁶⁵ Hän sanoi myös: ”Jokainen ihminen on Jumalan lapsi! Häneen on painettu Kristuksen kuva! Meidän on siis nähtävä ensin itse ja autettava muitakin näkemään, että siirtolaiset ja pakolaiset eivät ole vain ongelma ratkaistavaksi, vaan veljiä ja sisaria, jotka on otettava vastaan, joita on kunnioitettava ja rakastettava. He ovat Katselmuksen meille antama mahdollisuus rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa, täydellisempää demokratiaa, solidaarisempaa maata, veljellisempää maailmaa ja avoimempaa kristillistä yhteisöä evankeliumin hengessä.”⁶⁶ Äidin tavoin kirkko saattaa niitä, jotka kulkevat. Missä maailma näkee uhkia, kirkko näkee lapsia; missä rakennetaan muureja, kirkko rakentaa siltoja. Kirkko tietää, että sen evankeliumin julistus on uskottavaa vain, kun se muuttuu läheisyyden ja vieraanvaraisuuden teoiksi. Ja se tietää, että jokaisessa torjutussa siirtolaisessa on itse Kristus, joka kolkuttaa yhteisön ovelle.

65 Franciscus, viesti 105. siirtolaisten ja pakolaisten maailmanpäivää varten (27. toukokuuta 2019): AAS 111 (2019), 911.

66 Franciscus, viesti 100. siirtolaisten ja pakolaisten maailmanpäivää varten (5. elokuuta 2013): AAS 105 (2013), 930.

Heikoimpien rinnalla

76. Kristillinen pyhyys puhkeaa usein kukkaan ihmiskunnan unohdetuimmissa ja haavoittuneimmissa paikoissa. Köyhistä köyhimmillä – niillä, joilta puuttuu paitsi omaisuus myös ääni ja heidän arvokkuutensa tunnustaminen – on erityinen paikka Jumalan sydämessä. He ovat evankeliumin rakkaita lapsia, valtakunnan perillisiä (vrt. Luuk. 6:20). Heissä Kristus jatkuvasti kärsii ja nousee ylös. Heissä kirkko löytää kutsun näyttää todellisimman olemuksensa.

77. Teresa Kalkuttalaisesta, joka julistettiin pyhäksi 2016, on tullut universaali rakkauden ikoni, rakkauden, jota eletään todeksi äärimmilleen saakka kaikkein köyhimpien ja yhteiskunnan hylkäämien hyväksi. Rakkauden lähetyssisarten perustajana hän omisti elämänsä kuoleville, jotka oli hylätty Intian kaduille. Hän kokosi torjutut, pesi heidän haavansa ja saattoi heitä kuoleman hetkellä hellyydellä, joka oli rukousta. Hänen rakkautensa köyhistä köyhimpiä kohtaan tarkoitti, että hän ei huolehtinut vain heidän aineellisista tarpeistaan, vaan myös julisti heille evankeliumin hyvää sanomaa: ”Tahdomme julistaa köyhille hyvää sanomaa, että Jumala rakastaa heitä, että me rakastamme heitä, että he ovat meille joku, että heidätkin on sama Jumalan rakastava käsi luonut, rakastamaan ja rakastetuiksi. Meidän köyhämme ovat suurenmoisia ihmisiä, hyvin lempeitä; he eivät tarvitse sääliämme tai myötätuntoamme, vaan ymmärtävää rakkauttamme. He tarvitsevat kunnioitustamme, he tarvitsevat sitä, että kohteilemme heitä arvokkaasti.”⁶⁷ Tämä kaikki kumpusi syvästä hen-

67 Teresa Kalkuttalainen, puhe Nobelin rauhanpalkinnon yhteydessä (Oslo 10. joulukuuta 1979): *Aimer jusqu'à en avoir mal*, Lyon 2017, 19–20.

gellisyydestä, joka näki köyhimpien palvelemisen rukouksen ja rakkauden hedelmänä, todellisen rauhan lähteenä, kuten paavi Johannes Paavali II muistutti pyhiinvaeltajia, jotka tulivat Roomaan hänen autuaaksijulistamistaan varten: “Mistä äiti Teresa löysi voiman asettua täysin toisten palvelukseen? Hän löysi sen rukouksesta ja Jeesuksen Kristuksen, hänen pyhien kasvojensa, hänen pyhän sydämensä hiljaisesta mietiskelystä. Teresa itse sanoi: ‘Hiljaisuuden hedelmää on rukous; rukouksen hedelmää on usko; uskon hedelmää on rakkaus; rakkauden hedelmää on palveleminen; palvelemisen hedelmää on rauha.’ Rukous täytti hänen sydämensä Kristuksen omalla rauhalla ja antoi hänen säteillä tätä rauhaa muihin.”⁶⁸ Teresa ei pitänyt itseään hyväntekijänä tai aktivistina, vaan ristiinnaulitun Kristuksen morsiamena, joka palveli täydellillä rakkaudella kärsiviä veljiään ja sisariaan.

78. Brasiliassa pyhä Köyhien Dulce – joka tunnettiin ”Bahian hyvänä enkelinä” – ilmensi samaa evankeliumin henkeä brasilialaisin piirtein. Viitatessaan häneen ja kahteen muuhun nunnaan, jotka kanonisoiitiin samassa yhteydessä, paavi Franciscus muistutti heidän rakkaudestaan yhteiskunnan syrjäytetyimpiä kohtaan ja sanoi, että uudet pyhät ”osoittavat meille, että Jumalalle vihitty elämä on rakkauden tie maailman olemassaolon periferioilla”.⁶⁹ Sisar Dulce kohtasi puutteen luovuudella, esteet lempeydellä ja tarpeen horjumattomalla uskolla. Hän aloitti ottamalla sairaita suojaansa vanhaan kanaan ja siitä käsin perusti yhden maan suurimmista sosiaalisista hankkeista. Hän auttoi päivittäin tuhansia ihmisiä me-

68 Johannes Paavali II, puhe Roomaan äiti Teresan autuaaksijulistamista varten tulille pyhiinvaeltajille (20. lokakuuta 2003), 3: *L'Osservatore Romano* 20.–21. lokakuuta 2003, 10.

69 Franciscus, saarna kanonisaatiomessussa (13. lokakuuta 2019): AAS 111 (2019), 1712.

nettämättä koskaan herkkyyttään. Hän tuli köyhäksi köyhien kanssa rakkaudesta kaikkein Köyhimpään. Hän eli vähällä, rukoili palavasti ja palveli ilolla. Hänen uskonsa ei erottanut häntä maailmasta, vaan vei hänet yhä syvemmälle vähäisimpien kärsimykseen.

79. Voisimme mainita muitakin, kuten pyhä Benedetto Menini ja Jeesuksen pyhän sydämen sairaanhoitajasisaret, jotka työskentelivät vammaisten parissa; pyhä Charles de Foucauld Saharan yhteisöjen parissa; pyhä Katharine Drexel Pohjois-Amerikan heikoimmassa asemassa olevien ryhmien rinnalla; sisar Emmanuelle roskienkerääjien parissa Kairon Ezbet El Nakhlin kaupunginosassa, ja monet muut. Jokainen heistä omalla tavallaan havaitsi, että köyhimmät eivät ole vain myötätuntomme kohteita, vaan evankeliumin opettajia. Kyse ei ole ”Jumalan tuomisesta” heille, vaan hänen kohtaamisestaan heidän keskuudessaan. Kaikki nämä esimerkit opettavat meille, että köyhien palveleminen ei ole teko ”ylhäältä alas päin,” vaan tasavertaisten kohtaaminen, jossa Kristus paljastuu ja jota siinä palvotaan. Pyhä Johannes Paavali II muistutti meitä, että ”köyhissä on Kristuksen erityinen läsnäolo, ja tämä vaatii kirkkoa asettamaan heidät etusijalle”.⁷⁰ Kun kirkko kumartuu huolehtimaan köyhistä, se omaksuu korkeimman asentonsa.

Kansanliikkeet

80. On myös tunnustettava, että kristillisen historian vuosisatojen kuluessa köyhien auttaminen ja heidän oikeuksien

70 Johannes Paavali II, apostolinen kirje *Novo Millennio Ineunte* (6. tammikuuta 2001), 49: AAS 93 (2001), 302.

sa puolustaminen eivät ole koskeneet vain yksilöitä, perheitä, instituutioita tai sääntökuntayhteisöjä. On ollut ja yhä on monia kansanliikkeitä, jotka koostuvat maallikoista ja joita johtavat kansanjohtajat, joihin usein on suhtauduttu epäillen tai jopa vainoten. Tarkoitan ”ihmisten kokonaisuutta, ihmisten, jotka eivät vaella yksilöinä, vaan yhteisön kudoksena, joka on kaikkien ja kaikkia varten eikä salli, että köyhimmät ja heikoimmat jäävät jälkeen... ‘Kansan’ johtajat ovat siis niitä, joilla on kyky ottaa kaikki, myös köyhimmät, heikoimmat, rajoittuneet ja haavoittuneet mukaan nuorten matkaan. He eivät vieroksu eivätkä pelkää nuoria, joilla on haavoja tai ristejä kannettavanaan”.⁷¹

81. Nämä kansanjohtajat tietävät, että solidaarisuus ”on myös taistelua köyhyiden rakenteellisia syitä vastaan – eriarvoisuutta, työttömyyttä, maan ja kodin puutetta, sosiaalisten ja työoikeuksien kieltämistä vastaan. Se merkitsee rahan vallan tuhoisen vaikutusten vastustamista... Solidaarisuus, ymmärrettynä syvimmässä merkityksessään, on historian tekemisen tapa, ja juuri sitä kansanliikkeet tekevät”.⁷² Tästä syystä, kun erilaiset instituutiot pohtivat köyhien tarpeita, ”on välttämättöntä, että ne ottavat mukaan kansanliikkeet ja elävöittävät paikallisia, kansallisia ja kansainvälisiä hallintorakenteita sillä moraalisella energialla, joka kumpuaa syrjäytettyjen osallistumisesta yhteisen tulevaisuuden rakentamiseen”.⁷³ Kansanliikkeet kutsuvat itse asiassa ylittämään ”ajatuksen sosiaalipoliitikasta köyhiä *varten*, mutta ei koskaan köyhien *kanssa* ja

71 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Christus viivit* (25. maaliskuuta 2019), 231: AAS 111 (2019), 458.

72 Franciscus, puhe kansanliikkeiden maailmantapaamisen osallistujille (28. lokakuuta 2014): AAS 106 (2014), 851–852.

73 Ibid.: AAS 106 (2014), 859.

köyhien *tekemänä* ja vielä vähemmän osana projektia, joka yhdistäisi kansat”.⁷⁴ Jos poliitikot ja asiantuntijat eivät kuuntele heitä, “demokratia surkastuu, siitä tulee pelkkä nimellisyys ja muodollisuus; se menettää edustavuutensa, etääntyy todellisuudesta, koska se sulkee kansan ulkopuolelle sen päivittäisestä kamppailusta arvokkuutensa ja tulevaisuutensa rakentamisen puolesta”.⁷⁵ Sama on sanottava kirkon instituutioista.

74 Franciscus, puhe kansanliikkeiden maailmantapaamisen osallistujille (5. marraskuuta 2016): *L'Osservatore Romano* 7.–8. marraskuuta 2016, 5.

75 Ibid.

Neljäs luku

JATKUVA HISTORIA

Vuosisata kirkon yhteiskunnallista opetusta

82. Viimeisten kahden vuosisadan teknologisten ja yhteiskunnallisten muutosten kiihtyminen, kaikkine ristiriitoineen ja konflikteineen, ei ole ollut vain köyhien kokemaa, vaan myös heidän kohtaamaansa ja ajattelemaansa. Työläisten, naisten ja nuorten liikkeet sekä taistelu rotusyrjintää vastaan ovat synnyttäneet uuden tietoisuuden syrjäytettyjen ihmisten arvokkuudesta. Myös kirkon yhteiskunnallisella opetuksella on tämä kansasta lähtenyt juuri, jota ei pidä unohtaa. Sen analyysia kristillisestä ilmoituksesta modernien sosiaalisten, työelämään, talouteen ja kulttuuriin liittyvien kysymysten kontekstissa ei voi kuvitella ilman kristittyjä maallikkoja, jotka kamppailivat aikansa haasteiden keskellä. Heidän rinnallaan toimivat sääntökuntalaiset, jotka todistivat kirkosta, joka lähti ulos jo kuljetuilta poluilta. Se aikakauden murros, jota nyt elämme, tekee entistäkin välttämättömämmäksi jatkuvan vuorovaikutuksen kastettujen ja opetusviran, kansalaisten ja

asiantuntijoiden, kansan ja instituutioiden välillä. Erityisesti on jälleen tunnustettava, että todellisuus nähdään parhaiten reunoilta käsin ja että köyhillä on ainutlaatuisia näkemyksiä, jotka ovat välttämättömiä kirkolle ja koko ihmiskunnalle.

83. Kirkon opetusvirka viimeisinä 150 vuotena tarjoaa todellisen aarteen köyhiä koskevia opetuksia. Rooman piispoista tuli uusien tietoisuuksien äänitorvia, kirkollisen harkintaprosessin kautta. Esimerkiksi Leo XIII kiertokirjeessään *Rerum novarum* käsitteli työväenkysymystä, tuoden esiin monien teollisuustyöläisten sietämättömän tilanteen ja vaatien oikeudenmukaisen yhteiskuntajärjestyksen perustamista. Muutkin paavit seurasivat samaa linjaa. Pyhä Johannes XXIII kiertokirjeessään *Mater et magistra* (1961) edisti maailmanlaajuisia oikeudenmukaisuutta: rikkaat maat eivät saaneet pysyä välinpitämättöminä nälän ja kurjuuden ahdistamien maiden edessä, vaan niiden tuli antaa apuaan anteliaasti kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla.

84. Vatikaanin II kirkolliskokous oli merkkipaalu kirkon ymmärryksessä köyhistä ilmoituksen valossa. Vaikka aihe oli toissijainen valmisteluasiakirjoissa, pyhä Johannes XXIII kiinnitti siihen huomiota radioviestissään 11. syyskuuta 1962, kuukausi ennen kirkolliskokouksen avaamista. Hänen mielellinpainuvilla sanoillaan ”kirkko näyttäytyy sellaisena kuin se on ja sellaisena kuin se haluaa olla: kaikkien kirkko ja erityisesti köyhien kirkko.”⁷⁶ Kirkon uudistumista käsitelleiden piispojen, teologien ja asiantuntijoiden merkittävä työ – pyhän Johannes XXIII:n tuella – antoi kirkolliskokoukselle uuden suunnan. Tässä liikkeessä perustavanlaatuista oli

76 Johannes XXIII, radioviesti kaikille kristityille kuukautta ennen Vatikaanin II kirkolliskokouksen avajaisia (11. syyskuuta 1962): AAS 54 (1962), 682.

sen Kristus-keskeinen eli opillinen, ei pelkästään sosiaalinen luonne. Monet kirkolliskokouksen isät edistivät tämän tietoisuuden syvenemistä, kuten kaunopuheisesti ilmaisi kardinaali Lercaro puheessaan 6. joulukuuta 1962: "Kristuksen salaisuus kirkossa on aina ollut, ja on nykyään erityisellä tavalla, Kristuksen salaisuus köyhissä."⁷⁷ Hän jatkoi: "tämä ei ole vain yksi aihe monien joukossa, vaan jossakin mielessä koko kirkolliskokouksen ainoa aihe".⁷⁸ Valmistellessaan tätä puheenvuoroa Bolognan arkkipiispa kirjoitti: "Tämä on köyhien hetki, miljoonien köyhien hetki kautta maailman. Tämä on kirkon, köyhien äidin, salaisuuden hetki. Tämä on erityisesti köyhissä läsnä olevan Kristuksen salaisuuden hetki."⁷⁹ Näin hahmottui taju siitä, että tarvittiin uudenlainen kirkon muoto – yksinkertaisempi ja vaatimattomampi – joka kattaisi koko Jumalan kansan ja sen läsnäolon historiassa. Kirkko, joka olisi enemmän Herransa kaltainen kuin maailman mahtien, ja joka rohkaisisi koko ihmiskuntaa konkreettiseen toimintaan köyhyyden valtavan ongelman ratkaisemiseksi maailmassa.

85. Kirkolliskokouksen toisen istuntokauden avajaisissa pyhä Paavali VI jatkoi edeltäjänsä aloittamaa teemaa todeten, että kirkko katsoo erityisen tarkkaavasti "köyhiä, puutteenalaisia, murheellisia, nälkäisiä, kärsiviä, vangittuja – toisin sanoen koko kärsivää ja itkevää ihmiskuntaa: se kuuluu kirkolle evankeliumin oikeuden perusteella".⁸⁰ Yleisaudienssilään 11. marraskuuta 1964 hän korosti, että "köyhät ovat Kris-

77 G. Lercaro, puheenvuoro Vatikaanin II kirkolliskokouksen 35. yleisessä koontumisessa (6. joulukuuta 1962), 2: AS I/IV, 327–328.

78 Ibid., 4: AS I/IV, 329.

79 *Per la forza dello Spirito. Discorsi conciliari del Card. Giacomo Lercaro*, Bologna 1984, 115.

80 Paavali VI, puhe Vatikaanin II kirkolliskokouksen toisen istuntokauden avajaisissa (29. syyskuuta 1963): AAS 55 (1963) 857.

tuksen edustajia”. Verraten Herran kuvaa vähäisissä Herran kuvaan paavissa hän sanoi: ”Kristuksen edustajuus köyhässä on yleismaailmallista – jokainen köyhä heijastaa Kristusta; paavissa edustajuus on henkilökohtaista... Köyhä ja Pietari voivat yhtyä, voivat olla sama henkilö, pukeutuneena kahtalaiseen edustajuuteen: köyhyyden ja auktoriteetin edustajuuteen.”⁸¹ Näin sisäinen yhteys kirkon ja köyhien välillä ilmaistiin symbolisesti ja ennenkuulumattoman selkeästi.

86. Pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, kirkkoisien perintöä ajanmukaistaen, vahvasti voimakkaasti maallisten hyvyksien yleismaailmallisen tarkoituksen ja siitä johtuen omaisuuden yhteiskunnallisen tehtävän. Konstituutio toteaa, että ”Jumala on tarkoittanut maan sekä kaiken siinä olevan kaikkien ihmisten ja kansojen käytettäväksi, niin että luotujen hyvyksien täytyy olla kohtuullisella tavalla kaikkien saatavissa, oikeudenmukaisuuden toimiessa johtajana ja rakauden ollessa seuralaisena... Ihminen ei käyttäessään näitä hyvyyksiä saa pitää laillisesti omistamiaan tavaroita vain hänelle itselleen kuuluvina, vaan myös tavallaan yhteisinä, nimittäin siinä mielessä, että ne voivat hyödyttää myös muita eivätkä häntä yksin. Muuten kuuluu kaikille oikeus pitää niin paljon omaisuutta, että se riittää heille ja heidän perheilleen... Se taas, joka elää äärimmäisessä puutteessa, on oikeutettu hankkimaan itselleen välttämättömät tarvikkeet muiden rikkauksista... yksityisomistukseen kuuluu luonnostaan myös sosiaalinen piirre, joka perustuu lakiin hyvyksien kuulumisesta kaikille. Jos tätä sosiaalista luonnetta ei oteta huomioon, voi omaisuudesta hyvin monesti tulla intohimojen ja vaka-

81 Paavali VI, katekeesi (11. marraskuuta 1964): *Insegnamenti di Paolo VI*, II (1964), 984.

vien häiriöiden aihe.”⁸² Tämän vakaumuksen toisti pyhä Paavali VI kiertokirjeessä *Populorum progressio*. Siellä sanotaan, että ”kenelläkään ei ole oikeutta pitää yksin omassa käytössään sitä, mitä hän ei tarvitse, kun toisilta puuttuu välttämättömin.”⁸³ Puheessaan Yhdistyneille Kansakunnille paavi Paavali VI puhui köyhien kansojen puolustajana⁸⁴ ja kehotti kansainvälistä yhteisöä rakentamaan solidaarista maailmaa.

87. Pyhän Johannes Paavali II:n myötä kirkon ensisijainen suhde köyhiin vahvistui, erityisesti opilliselta kannalta. Hänen opetuksessaan köyhien ensisijainen tukeminen oli ”paras tapa harjoittaa kristillistä rakkautta. Kirkon koko traditio puhuu sellaisesta tuesta”.⁸⁵ Kiertokirjeessään *Sollicitudo rei socialis* hän sanoi: ”Sosiaalinen kysymys on saavuttanut maailmanlaajat mitat. Nälkäisten, kerjäläisten, kodittomien, terveydenhoitoa vailla olevien ja niiden, joilla ei ole tulevaisuuden toivoa, täytyy säätää arvojärjestystämme, kun on tehtävä ratkaisevia päätöksiä. On mahdotonta pysyä tietämättömänä näiden ihmisryhmien olemassaolosta. Jos vältämme katsomasta heitä, olemme sen ’rikkaan miehen’ kaltaisia, joka teeskenteli olevansa näkemättä Lasarusta, ’joka makasi hänen ovensa edessä’ (vrt. Luuk. 16:19–31).”⁸⁶ Pyhän Johannes Paavali II:n opetus työstä on samaten tärkeää, kun pohdimme köyhien aktiivista roolia kirkon ja yhteiskunnan uudistumisessa, jättäen taakse tietyn ”holhoamisen”, joka tyytyi vain köyhien välittömien tarpeiden tyydyttämiseen. Kiertokirjees-

82 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 69, 71.

83 Paavali VI, kiertokirje *Populorum progressio* (26. maaliskuuta 1967), 23: AAS 59 (1967), 269.

84 Vrt. *ibid.*, 4: AAS 59 (1967), 259.

85 Johannes Paavali II, kiertokirje *Sollicitudo rei socialis* (30. joulukuuta 1987), 42: AAS 80 (1988), 572.

86 *Ibid.*, AAS 80 (1988), 573.

sään *Laborem exercens* hän totesi, että ”ihmisen työ on avain, luultavasti olennainen avain, koko yhteiskunnalliseen kysymykseen”.⁸⁷

88. Kolmannen vuosituhannen alkua leimanneiden moninaisten kriisien keskellä Benedictus XVI:n opetus sai selvemmin poliittisen käänteen. Kiertokirjeessä *Caritas in veritate* hän toteaa: ”Lähimmäistä rakastetaan sitä tehokkaammin, mitä enemmän ponnistellaan yhteisen hyvän puolesta, joka vastaa myös hänen todellisia tarpeitaan.”⁸⁸ Hän huomautti myös: ”Nälkä ei niinkään johdu aineellisesta ruoan puutteesta kuin yhteiskunnallisten voimavarojen puutteesta, joista tärkeimmät ovat luonteeltaan institutionaalisia. Puuttuu siis taloudellisten instituutioiden verkosto, joka kykenee takamaan veden ja ravitsemuksellisesti oikean ruoan säännöllisen saatavuuden ja myös voittamaan vaikeudet, jotka liittyvät perustarpeisiin ja hätätilaan todellisten elintarvikekriisien yhteydessä, johtuivat nämä sitten luonnollisista syistä tai kansallisen tai kansainvälisen politiikan vastuuttomuudesta.”⁸⁹

89. Paavi Franciscus tunnusti, että viime vuosikymmeninä Rooman piispojen opetusviran ohella kansallisten ja alueellisten piispainkokousten kannanotot ovat lisääntyneet. Hän itse saattoi henkilökohtaisesti todistaa Latinalaisen Amerikan piispojen erityistä sitoutumista kirkon ja köyhien välisen suhteen uudelleenajatteluun. Kirkolliskokouksen jälkeen lähes kaikissa Latinalaisen Amerikan maissa oli vahva tajua kirkon tarpeesta samaistua köyhiin ja osallistua aktiivisesti

87 Johannes Paavali II, kiertokirje *Laborem exercens* (14. syyskuuta 1981), 3: AAS 73 (1981), 584.

88 Benedictus XVI, kiertokirje *Caritas in veritate* (29. kesäkuuta 2009), 7: AAS 101 (2009), 645.

89 Ibid., 27: AAS 101 (2009), 661.

heidän vapautukseensa. Kirkon sydäntä koskettivat lukemattomat köyhät, jotka kärsivät työttömyydestä, vajaatyöllisyydestä, epäoikeudenmukaisista palkoista ja kurjista elinoloista. Pyhän Oscar Romeron, San Salvadorin arkkipiispan, marttyyrikuolema oli elävä todistus ja innoite kirkolle. Hän tunsi omakseen uskoviansa laajan enemmistön ahdingon ja teki heistä pastoraalisen toimintansa keskipisteen. Latinalaisen Amerikan piispojen kokoukset Medellínissä, Pueblassa, Santo Domingossa ja Aparecidassa olivat myös merkittäviä tapahtumia koko kirkon elämässä. Omalta osaltani, palveltuani monia vuosia lähetystyössä Perussa, olen suuresti velkaa tälle kirkollisen harkinnan prosessille, jonka paavi Franciscus viisaasti liitti muidenkin paikalliskirkkojen kulkemaan tiehen, erityisesti globaalissa etelässä. Nyt haluan tarkastella kahta erityistä teemaa tästä piispallisesta opetuksesta.

Synnin rakenteet, jotka synnyttävät köyhyyttä ja äärimmäistä eriarvoisuutta

90. Medellínissä piispat julistivat kannattavansa köyhien asettamista etusijalle: "Vapahtajamme Kristus ei vain rakastanut köyhiä, vaan 'hän oli rikas, mutta tuli köyhäksi'. Hän eli köyhyydessä, keskittyi lähetystehtävässään julistamaan heidän vapautustaan ja perusti kirkkonsa tämän köyhyyden merkiksi keskuudessamme... Monien veljiemme ja sisartemme köyhyys huutaa oikeudenmukaisuutta, solidaarisuutta, todistusta, sitoutumista, ponnistelua ja voittamista, jotta Kristuksen antama pelastustehtävä täyttyisi kokonaan."⁹⁰ Piispat totesivat voimakkaasti, että ollakseen täysin uskollinen kut-

90 Latinalaisen Amerikan piispojen toinen yleiskokous, Medellínin asiakirja (24. lokakuuta 1968), 14, n. 7: CELAM, *Medellín. Conclusiones*, Lima 2005, 131–132.

sumukselleen kirkon on paitsi jaettava köyhien tilanne myös asetettava heidän rinnalleen ja toimittava aktiivisesti heidän kokonaisvaltaisen kehityksensä hyväksi. Kohdatessaan Latinalaisessa Amerikassa pahentuneen köyhyyden Pueblan kokous vahvisti Medellinin päätöksen tekemällä suoran ja profeettallisen valinnan köyhien hyväksi ja kuvasi epäoikeudenmukaisia rakenteita ”sosiaalisiksi synniksi.”

91. Rakkaus on voima, joka muuttaa todellisuutta; se on aito historian muutosvoima. Se on lähde, jonka on innoitettava sitoumusta ”puuttua köyhyyden rakenteellisiin syihin”⁹¹ ja tehdä niin kiireesti. Toivon, että näemme yhä enemmän ”politiikkoja, jotka kykenevät aitoon ja vaikuttavaan vuoropuheluun maailmamme pahuuksien parantamiseksi juuriltaan eikä vain näennäisesti”.⁹² Sillä ”on kyse kokonaisten kansojen huudon kuulemisesta, maan köyhimpien kansojen”.⁹³

92. On siis jatkuvasti tuomittava ”tappavan talousjärjestelmän diktatuuri” ja tunnistettava, että ”kun pienen vähemmistön ansiot kasvavat eksponentiaalisesti, enemmistön ansiot etääntyvät yhä enemmän tuon onnekkaan vähemmistön hyvinvoinnista. Tämä epätasapaino johtuu ideologioista, jotka puolustavat markkinoiden ehdotonta autonomiaa ja finanssispekulointia. Siksi ne kieltävät valtioiden, joiden tehtävä on valvoa yhteistä hyvää, oikeuden harjoittaa minkäänlaista kontrollia. Syntyy uusi näkymätön, joskus virtuaalinen tyrannia, joka yksipuolisesti ja leppymättä pakottaa omia lakejaan ja sääntöjään”.⁹⁴ On paljon teorioita, jotka pyrkivät oikeutta-

91 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 202: AAS 105 (2013), 1105.

92 Ibid., 205: AAS 105 (2013), 1106.

93 Ibid., 190: AAS 105 (2013), 1099.

94 Ibid., 56: AAS 105 (2013), 1043.

maan nykytilanteen tai selittämään, että taloudellinen ajattelutapa vaatii meitä odottamaan näkymättömien markkina-voimien ratkaisevan kaiken. Silti jokaisen ihmispersoonan arvokkuutta on kunnioitettava tänään eikä huomenna. Niiden lukemattomien ihmisten kurjuus, joilta tämä arvokkuus kielletään, on pysyvä muistutus omalletunnollemme.

93. Kiertokirjeessään *Dilexit nos* paavi Franciscus muistutti meitä siitä, että sosiaalinen synty lujittaa ”synnin rakenteita” yhteiskunnassa ja ”kuuluu usein vallitsevaan ajattelutapaan, jossa pidetään normaalina tai järjestellisenä sitä, mikä tosiasiasa on vain itsekkyyttä ja välinpitämättömyyttä. Tätä ilmiötä voidaan kuvata sosiaalisena vieraantumisena”.⁹⁵ Silloin tulee normaaliksi sivuuttaa köyhät ja elää kuin heitä ei olisi olemassa. Näyttää järkevältä järjestää talous niin, että kansalta vaaditaan uhrauksia tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi, jotka hyödyttävät vain voimakkaita. Köyhille luvataan vain muutamia valuvia ”pisaroita”, kunnes uusi maailmanlaajuinen kriisi palauttaa heidän tilanteensa ennalleen. Kyse on todellisesta vieraantumisesta, kun tyydymme teoreettisiin tekosyihin emmekä pyri ratkaisemaan kärsivien konkreettisia ongelmia. Jo pyhä Johannes Paavali II huomautti: ”Yhteiskunta vieraantuu, jos sen yhteiskuntajärjestys-, tuotanto- ja kulutusmuodot vaikeuttavat... ihmisen itsensä antamista ja ihmisten välisen solidaarisuuden syntymistä.”⁹⁶

94. Meidän on yhä enemmän sitouduttava ratkaisemaan köyhyyden rakenteelliset syyt. Tämä kiireellinen tarve ”ei voi odottaa, ei ainoastaan käytännön tarpeesta saavuttaa tuloksia

95 Franciscus, kiertokirje *Dilexit nos* (24. lokakuuta 2024), 183: AAS 116 (2024), 1427.

96 Johannes Paavali II, kiertokirje *Centesimus annus* (1. toukokuuta 1991), 41: AAS 83 (1991), 844–845.

ja järjestää yhteiskuntaa, vaan yhteiskunnan parantamiseksi sairaudesta, joka tekee siitä hauraan ja arvottoman ja joka voi vain johtaa sen uusiin kriiseihin. Avustussuunnitelmia, jotka vastaavat joihinkin kiireellisiin tarpeisiin, on pidettävä vain väliaikaisina vastauksina”.⁹⁷ Voin vain jälleen kerran todeta, että epätasa-arvo ”on yhteiskunnallisten epäkohtien juuri”.⁹⁸ Todellakin ”usein todetaan, että tosiasiaissa ihmisoikeudet eivät ole yhtäläisiä kaikille”.⁹⁹

95. ”Vallalla olevassa yksityisen menestyksen mallissa ei näytä mielekkäältä investoida siihen, että hitaat, heikot ja vähemmän lahjakkaat selviävät elämässä.”¹⁰⁰ Kysymys, joka palaa aina uudestaan, on sama. Tarkoittaako tämä, että vähemmän lahjakkaat eivät ole ihmisiä? Tai että heikoilla ei ole samaa arvokkuutta kuin meillä? Onko niillä, jotka ovat syntyneet vähemmän mahdollisuuksin, vähemmän arvoa ihmisinä? Pitäisikö heidän tyytyä vain selviytymään? Yhteiskuntiemme arvo ja oma tulevaisuutemme riippuu vastauksistamme näihin kysymyksiin. Joko saamme takaisin moraalisen ja hengellisen arvokkuutemme tai vajoamme likakaivoon. Ellemme pysähdy ottamaan asioita vakavasti, avoimesti tai salatuksi pyrimme jatkuvasti ”oikeuttamaan nykyistä jakomallia, jossa vähemmistö uskoo oikeutekseen kuluttaa mittakaavassa, jota on mahdotonta yleistää, koska maapallolla ei olisi tilaa edes sellaisen kulutuksen aiheuttamille jätteille”.¹⁰¹

97 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 202: AAS 105 (2013), 1105.

98 Ibid.

99 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 22: AAS 112 (2020), 976.

100 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 209: AAS 105 (2013), 1107.

101 Franciscus, kiertokirje *Laudato si'* (24. toukokuuta 2015), 50: AAS 107 (2015), 866.

96. Yksi rakenteellinen kysymys, jota ei voida ratkaista ylhäältä käsin ja joka vaatii kiireellistä huomiota, koskee paikkoja, tiloja, koteja ja kaupunkoja, joissa köyhät asuvat ja viettävät aikaansa. Me kaikki tiedämme, kuinka kauniita ovat ne "kaupungit, jotka voittavat epäterveen epäluottamuksen ja integroivat ne, jotka ovat erilaisia, ja tekevät tästä integraatiosta uuden kehitystekijän! Kuinka kauniita ovatkaan ne kaupungit, jotka arkkitehtuurissaankin ovat täynnä tiloja, jotka yhdistävät, asettavat suhteeseen ja edistävät toisten tunteista!"¹⁰² Mutta samalla "emme voi laiminlyödä ympäristön tuhoutumisen, nykyisen kehitysmallin ja kertakäyttökulttuurin vaikutuksia ihmisten elämään".¹⁰³ Sillä "ympäristön ja yhteiskunnan tuhoutuminen koskettavat erityisesti maapallon heikoimpia".¹⁰⁴

97. Kaikilla Jumalan kansan jäsenillä on velvollisuus saada äänensä kuuluviin, vaikkakin eri tavoin, herättääkseen, paljastaakseen ja tuomitakseen, vaikka näyttäisivätkin "typeriltä". Epäoikeudenmukaiset rakenteet on tunnistettava ja tuhattava hyvyyden voimalla, muuttamalla ajattelutapoja mutta myös, tieteen ja teknologian avulla, kehittämällä tehokasta politiikkaa yhteiskunnan muuttamiseksi. Ei koskaan pidä unohdtaa, että evankeliumin sanoma ei koske vain yksilön henkilökohtaista suhdetta Herraan, vaan myös jotakin suurempaa: "Jumalan valtakuntaa (Luuk. 4:43); on kyse maailmaa hallitsevan Jumalan rakastamisesta. Siinä määrin, kuin hän voi hallita keskellämme, sosiaalisessa elämässä on tilaa veljeydelle, oikeudenmukaisuudelle, rauhalle, kaikkien arvokkuudelle.

102 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 210: AAS 105 (2013), 1107.

103 Franciscus, kiertokirje *Laudato si'* (24. toukokuuta 2015), 43: AAS 107 (2015), 863.

104 Ibid., 48: AAS 107 (2015), 865.

Näin ollen sekä julistuksella että kristillisellä kokemuksella on taipumus aiheuttaa sosiaalisia seurauksia. Etsikäämme hänen valtakuntaansa.”¹⁰⁵

98. Asiakirjassa, jota kaikki eivät aluksi vastaanottaneet myönteisesti, on edelleen ajankohtaista pohdintaa: ”Oikeaoppisuuden puolustajia syytetään joskus passiivisuudesta, liiallisesta suvaitsevaisuudesta tai rikollisesta myötävaikutuksesta sietämättömiin epäoikeudenmukaisuuden tilanteisiin ja poliittisiin järjestelmiin, jotka ylläpitävät tällaisia olosuhteita. Kaikilta, erityisesti paimenilta ja vastuunkantajilta, vaaditaan hengellistä kääntymystä, intensiivistä rakkautta Jumalaan ja lähimmäiseen, intoa oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan, köyhien ja köyhyyden evankeliumin mukaista ymmärtämistä. Uskon puhtaudesta huolehtimista ei saa erottaa siitä, että huolehditaan kokonaisvaltaisen teologialaisen elämän kautta annettusta vastauksesta, tehokkaasta todistuksesta lähimmäisiä, erityisesti köyhiä ja sorrettuja palvellen.”¹⁰⁶

Köyhät subjekteina

99. Yleismaailmallisen kirkon elämää rikastutti Aparecidan kokouksen pohdinta. Siinä Latinalaisen Amerikan piispat tekivät selväksi, että se, että kirkko asettaa köyhät etusijalle, ”on implisiittistä kristologisessa uskossa Jumalaan, joka tuli köyhäksi meidän vuoksemme, jotta me rikastuisimme

105 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 180: AAS 105 (2013), 1095.

106 Uskonopin kongregatio, instruktio joistakin vapautuksen teologian näkökohdista (6. elokuuta 1984) XI, 18: AAS 76 (1984), 907–908.

hänen köyhyydestään”.¹⁰⁷ Aparecidan asiakirja sijoittaa kirkon lähetystehtävän nykyisen globalisoituneen maailman tilanteeseen, jota leimaavat uudet, dramaattiset epätasapainoisuudet.¹⁰⁸ Päätössanomassaan piispat kirjoittivat: ”Jyrkät erot rikkaiden ja köyhien välillä kutsuvat meitä työskentelemään sitoutuneemmin ollaksemme opetuslapsia, jotka kykenevät jakamaan elämän pöydän – Isän kaikkien lasten yhteisen pöydän, avoimen ja osallistavan pöydän, josta ketään ei suljeta pois. Siksi vahvistamme uudelleen, että teemme köyhät etusijalle asettavan, evankeliumin mukaisen valinnan.”¹⁰⁹

100. Samalla asiakirja, syventäen jo aiemmissa Latinalaisen Amerikan piispainkokouksissa käsiteltyä teemaa, korostaa tarvetta pitää syrjittyjä yhteisöjä *subjekteina*, jotka pystyvät luomaan omaa kulttuuriaan, eikä hyväntekeväisyyden *kohteina*. Tämä merkitsee, että näillä yhteisöillä on oikeus elää todeksi evankeliumia ja viettää ja välittää uskoaan niiden arvojen mukaisesti, jotka ovat läsnä niiden omassa kulttuurissa. Niiden kokemus köyhyydestä antaa niille kyvyn tunnistaa todellisuuden puolia, joita muut eivät näe; siksi yhteiskunnan on kuunneltava niitä. Sama pätee kirkkoon, jonka tulisi suhtautua myönteisesti niiden ”kansanomaiseen” tapaan elää uskoaan todeksi. Hieno kohta Aparecidan asiakirjasta auttaa meitä pohtimaan tätä näkökulmaa ja löytämään oikean asenteen: ”Vain läheisyys, joka tekee meistä ystäviä, antaa meil-

107 Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen V yleiskokous, *Aparecidan asiakirja* (29. kesäkuuta 2007), 392, Bogotá 2007, s. 179–180. Vrt. Benedictus XVI, puhe Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen viidennen yleiskokouksen avajaisistunnossa (13. toukokuuta 2007), 3: AAS 99 (2007), 450.

108 Vrt. Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen V yleiskokous, *Aparecidan asiakirja* (29. kesäkuuta 2007), 43–87, ss. 31–47.

109 Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen V yleiskokous, päätössanoma (29. toukokuuta 2007), 4, Bogotá 2007, s. 275.

le mahdollisuuden syvästi arvostaa tämän päivän köyhien arvoja, heidän oikeutettuja toiveitaan ja tapaansa elää uskoa... Päivä päivältä köyhistä tulee evankelioimisen ja kokonaisvaltaisen inhimillisen kehityksen subjekteja: he kasvattavat lapsensa uskossa, osoittavat jatkuvaa solidaarisuutta sukulaisten ja naapureiden kesken, etsivät aina Jumalaa ja tekevät kirkon pyhiinvaelluksen eläväksi. Evankeliumin valossa tunnistamme heidän valtavan arvokkuutensa ja pyhän arvonsa Kristuksen silmissä, sillä Kristus on köyhä kuten he ja torjuttu heidän joukossaan. Tähän uskon kokemukseen perustuen jaamme heidän kanssaan heidän oikeuksiensa puolustamisen.”¹¹⁰

101. Kaikki tämä sisältää näkökohdan, joka meidän on jatkuvasti pidettävä mielessämme kirkon valinnassa köyhien hyväksi: se vaatii huomion kiinnittämistä toiseen. ”Tämä rakastava huomio on alku aidolle huolenpidolle hänen persoonastaan, ja siitä lähtien tahdon etsiä tehokkaasti hänen hyvänsä. Tämä merkitsee köyhän arvostamista hänen omassa hyvytydessään, tavassaan olla, kulttuurissaan, tavassaan elää todeksi uskoa. Aito rakkaus on aina kontemplatiivista; se antaa meidän palvella toista, ei välttämättömyydestä tai turhamaisuudesta, vaan siksi, että hän on kaunis, miltä näyttääkin... Vain tämän todellisen ja sydämellisen läheisyyden perusteella voimme oikein saattaa köyhiä heidän tiellään vapautumiseen.”¹¹¹ Siksi ilmaisen sydämellisen kiitokseni niille, jotka ovat valinneet elämän köyhien keskuudessa, jotka eivät käy heidän luonaan silloin tällöin, vaan elävät heidän kans-

110 Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen V yleiskokous, *Aparecidan asiakirja* (29. kesäkuuta 2007), 398, s. 182.

111 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 199: AAS 105 (2013), 1103–1104.

saan ja heidän tavallaan. Tällainen valinta kuuluu evankelisen elämän korkeimpiin muotoihin.

102. Tämän valossa on ilmeistä, että meidän kaikkien täytyy antaa köyhien ”julistaa meille evankeliumia”¹¹² ja tunnustaa ”salattu viisaus, jonka Jumala tahtoo välittää heidän kauttaan”.¹¹³ Äärimmäisessä epävarmuudessa kasvaneet, kaikkein vaikeimmissa olosuhteissa elämään oppineet, Jumalaan luottavat köyhät ihmiset, jotka tietävät, ettei kukaan muu ota heitä vakavasti ja jotka auttavat toisiaan synkimpinä hetkinä, ovat oppineet paljon sellaista, minkä kätkevät sydämeensä. Niillä meistä, jotka eivät ole kokeneet samanlaista elämää äärirajoilla, on varmasti paljon opittavaa tästä viisauden lähteestä, jota köyhien kokemus on. Vain vertaamalla omia valituksiamme heidän kärsimyksiinsä ja puutteeseensa voimme kokea moitteen, joka kutsuu meitä yksinkertaistamaan elämäämme.

¹¹² Ibid., 198: AAS 105 (2013), 1103.

¹¹³ Ibid.

Viides luku

JATKUVA HAASTE

103. Olen halunnut palauttaa mieleen kirkon kaksituhatvuotisen historian työssä köyhien hyväksi ja köyhien kanssa tehdäkseni selväksi, että se on aina ollut keskeinen osa kirkon elämää. Köyhistä huolehtiminen on osa kirkon suurta traditiota, ikään kuin evankeliumin valon majakka, joka on valaisut kristittyjen sydämiä ja ohjannut heidän askeleitaan kaikkina aikoina. Siksi meidän on tunnettava tarve kutsua kaikki kaikki liittymään tähän valon ja elämän virtaan, joka kumpuaa Kristuksen tunnistamisesta kärsivien ja hädänalaisten kasvoissa. Köyhien rakastaminen on olennainen osa Jumalan historiaa kanssamme; se nousee kirkon sydäimestä jatkuvana vetoomuksena uskovien sydämille, sekä yksilöinä että yhteisinä. Kristuksen ruumiina kirkko kokee köyhien elämän omassa ”lihassaan”, sillä heillä on etuoikeutettu paikka Jumalan pyhiinvaeltavassa kansassa. Siksi rakkaus köyhiä kohtaan – missä muodossa köyhyys sitten ilmeneekin – on evankeliumin mukainen tunnusmerkki kirkosta, joka on uskollinen Jumalan sydämelle. Kaikissa kirkollisissa uudistusliikkeissä on

aina ollut etusijalla huomio köyhiä kohtaan; se eroaa niin motiiveiltaan kuin toteutustavaltaankin humanitaaristen järjestöjen työstä.

104. Kukaan kristitty ei voi pitää köyhiä pelkkänä yhteiskunnan ongelmana; he ovat osa ”perhettämme”. He ovat ”yksi meistä”. Suhteemme köyhiin ei voi rajoittua vain johonkin tiettyyn kirkon toimintamuotoon tai tehtävään. Aparecidan asiakirjan sanoin ”meitä pyydetään omistamaan aikaamme köyhille, osoittamaan heille rakastavaa huomiota, kuuntelemaan heitä kiinnostuneina, olemaan heidän rinnallaan vaikeina hetkinä, päättämään jakaa tunteja, viikkoja tai vuosia elämästämme heidän kanssaan ja pyrkimään heidän tilanteensa muuttamiseen heistä itsestään käsin. Emme saa unohtaa, että Jeesus itse näytti tämän teoillaan ja sanoillaan”.¹¹⁴

Laupias samarialainen, jälleen kerran

105. Tämän vuosituhannen alun vallitseva kulttuuri rohkaisee hylkäämään köyhät oman onnensa nojaan, pitämään heitä arvottomina saamaan huomiota, saati arvostusta. Kiertokirjeessään *Fratelli tutti* paavi Franciscus haastoi meidät mietiskelemään tältä kannalta vertausta laupiaasta samarialaisesta (vrt. Luuk. 10:25–37). Vertauksessa kuvataan sitä, kuinka eri tavoin ohikulkijat suhtautuivat tien varrelle henkiiheveriin hylättyyn mieheen. Vain laupias samarialainen pysähtyy ja huolehtii hänestä. Paavi Franciscuksen kysymys haastaa meitä jokaista: ”Keneen heistä samaistut? Tämä kysymys on ankarra, suora ja ratkaiseva. Ketä heistä muistutat? Meidän on tun-

114 Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen V yleiskokous, *Aparecidan asiakirja* (29. kesäkuuta 2007), 397, s. 182.

nistettava, että meillä on jatkuvasti kiusaus olla kiinnostumatta toisista, erityisesti heikoimmista. Sanokaamme se suoraan: olemme kasvaneet monessa suhteessa, mutta olemme luku-taidottomia, kun pitäisi auttaa, hoitaa ja tukea kehittyneiden yhteiskuntiemme hauraimpia ja heikoimpia ihmisiä. Olemme tottuneet katsomaan toisaalle, kulkemaan ohi, jättämään tilanteet huomiotta niin kauan kuin ne eivät suoranaisesti kosketa meitä.”¹¹⁵

106. Meidän on tärkeä tajuta, että kertomus laupiaasta samarialaisesta on ajankohtainen nykyäänkin. “Kun kohtaan ihmisen, joka nukkuu ulkona kylmässä yössä, saatan tuntea, että hän on ärsyttävä, laiska rikollinen, este tielläni, rasite omalle-tunnolleni, ongelma, joka poliitikkojen on ratkaistava, ja ehkä roska, joka likaa julkisen tilan. Tai voin reagoida uskosta ja rakkaudesta käsin ja tunnistaa hänessä ihmisolennon, jolla on sama arvokkuus kuin minullakin, joka on Isän äärettömästi rakastama luotu, Jumalan kuva, Kristuksen lunastama veli tai sisar. Tätä on kristittynä oleminen! Vai voiko ehkä pyhyiden käsittää ilman tätä jokaisen ihmisolennon arvokkuuden elävää tunnistamista?”¹¹⁶ Mitä teki laupias samarialainen?

107. Tämä kysymys on kiireellinen, sillä se auttaa meitä näkemään vakavan puutteen yhteiskunnissamme ja myös kristillisissä yhteisöissämme. Monet välinpitämättömyyden muodot, joita nykyään kohtaamme, ovat “merkkejä laajalle levinneestä elämäntyylistä, joka ilmenee monin, hienovaraisinkin tavoin. Lisäksi me kaikki keskitymme paljolti omiin tarpeisiimme,

115 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 64: AAS 112 (2020), 992.

116 Franciscus, apostolinen kehoituskirje *Gaudete et exsultate* (19. maaliskuuta 2018), 98: AAS 110 (2018), 1137.

jolloin jonkun kärsivän näkeminen on vastenmielistä ja häiritsee meitä, koska emme halua hukata aikaa toisten ongelmien takia. Nämä ovat sairaan yhteiskunnan oireita, koska siinä pyritään elämään kääntäen kärsimykselle selkänsä. Älkäämme vajotko tähän kurjuuteen. Katsokaamme laupiaan samarialaisen esimerkkiä.”¹¹⁷ Evankeliumin vertauksen loppusanat – ”Mene ja tee sinä samoin” (Luuk. 10:37) – ovat käsky, jonka kristityn tulee kuulla kaikuvan sydämessään joka päivä.

Väistämätön haaste kirkolle nykyään

108. Erityisen kriittiseen aikaan Rooman kirkon historiasa, kun keisarilliset instituutiot sortuivat barbaarihyökkäysten paineessa, pyhä paavi Gregorius Suuri muistutti uskovia: ”Joka päivä voimme löytää Lasaruksen, jos vain etsimme, ja joka päivä kohtaamme hänet, vaikkemme edes etsisi. Köyhät ilmestyvät eteemme sopimattomaankin aikaan ja pyytävät almuja; kerran he tulevat puhumaan puolestamme... Älkää siis hukatko tilaisuuksia tehdä laupeudentöitä; älkää jättäkö käyttämästä keinoja, joita teillä on.”¹¹⁸ Gregorius haastoi rohkeasti köyhiin kohdistuvat ennakkoluulot, myös ajatuksen, että he olivat itse vastuussa kurjuudestaan: ”Kun näette köyhien tekevän jotakin moitittavaa, älkää halveksiko heitä tai suhtautuko heihin epäluuloisesti, sillä ehkä köyhyyden tuli puhdistaa heidän pieniäkin rikkomuksiaan.”¹¹⁹ Hyvinvointi tekee usein sokeaksi, niin että kuvittelemme onnemme toteutuvan vain, jos emme tarvitse toisia. Tässä suhteessa köyhät voivat olla meille hiljaisia opettajia, jotka tuovat meidät ylpeydes-

117 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 65–66: AAS 112 (2020), 992.

118 Gregorius Suuri, *Homilia* 40, 10: SC 522, Pariisi 2008, 552–554.

119 *Ibid.*, 6: SC 522, 546.

tämme ja omahyväisyydestämme takaisin oikeaan nöyryyden henkeen.

109. Jos on totta, että varakkaat auttavat köyhiä, sama pätee myös päinvastoin. Tästä yllättävästä kokemuksesta todistaa kristillinen traditio ja se voi merkitä todellista käännettä omassa elämässämme, kun oivallamme, että juuri köyhät opettavat meille evankeliumia. Millä tavalla? Oman tilanteensa hiljaisella todistuksella he asettavat meidät heikkoutemme eteen. Esimerkiksi vanhukset ruumiillisessa heikkoudessaan muistuttavat meitä omasta hauraudestamme, vaikka yritämme kätkeä sen hyvinvoinnin tai ulkoisen menestyksen taakse. Köyhät muistuttavat meitä siitä, kuinka kestämatöntä on se aggressiivinen ylimielisyys, jolla usein kohtaamme elämän vaikeudet. He paljastavat meille, kuinka epävarmaa ja tyhjää näennäisen turvallinen ja varma elämämme on. Tässäkin voimme kuunnella pyhän Gregorius Suuren sanoja: "Älköön kukaan ajatelko olevansa turvassa sanoen 'en varasta toisilta, vaan nautin vain siitä mikä oikeutetusti on minun.' Rikasta ei rangaistu, koska hän halusi toisille kuuluvaa, vaan koska hän niin suuret rikkaudet saatuaan laiminlöi itsensä. Siksi hänet tuomittiin helvettiin: vauraudessaan hän unohti pelon, hän ylpistyi saamistaan lahjoista eikä välittänyt myötätunnosta."¹²⁰

110. Meille kristityille kysymys köyhistä johtaa uskomme ytimeen. Pyhä Johannes Paavali II opetti, että köyhien asettaminen etusijalle, eli kirkon rakkaus köyhiä kohtaan, "on olennaista sen elämässä ja osa kirkon jatkuvaa traditiota. Se pakottaa kirkon kääntymään maailman puoleen, jossa köy-

120 Ibid., 3: SC 522, 536.

hyys uhkaa saavuttaa valtavat mittasuhteet teknis-taloudellisesta edistyksestä huolimatta”.¹²¹ Kristityille köyhät eivät ole sosiologinen kategoria, vaan Kristuksen ”lihaa”. Ei riitä, että tunnustamme yleisesti ottaen opin Jumalan tulemisesta lihaksi. Päästäksemme todella sisään tähän suureen salaisuuteen meidän on ymmärrettävä selvästi, että Herra tuli lihaksi, joka on nälkäinen, janoava, sairas ja vangittu. ”Köyhä kirkko köyhiä varten alkaa menemällä Kristuksen lihan luo. Kun me menemme Kristuksen lihan luo, alamme ymmärtää jotakin – ymmärtää, mitä tämä Herran köyhyys todella on. Eikä se ole helppoa.”¹²²

111. Kirkon sydän on olemukseltaan solidaarinen köyhiä, poissuljettuja, syrjittyjä ja kaikkia yhteiskunnan hylkimiä kohtaan. Köyhät ovat kirkon sydämessä, koska ”uskostamme Kristukseen, joka tuli köyhäksi ja oli aina lähellä köyhiä ja syrjittyjä, johtuu huoli yhteiskunnan hylätyimpien kokonaisvaltaisesta kehityksestä”.¹²³ Sydämessämme kohtaamamme ”välttämättömyys kuulla tämä huuto johtuu itse armon vapauttavasta vaikutuksesta jokaisessa meistä, ja siksi ei ole kyse vain muutamille varatusta tehtävästä”.¹²⁴

112. Toisinaan kristilliset liikkeet tai ryhmät osoittavat vähän tai ei lainkaan kiinnostusta yhteisen hyvän edistämiseen yhteiskunnassa ja erityisesti heikoimpien ja epäedullisimmassa asemassa olevien puolustamiseen ja edistämiseen. Emme kui-

121 Johannes Paavali II, kiertokirje *Centesimus Annus* (1. toukokuuta 1991), 57: AAS 83 (1991), 862–863.

122 Franciscus, helluntain vigilia kirkollisten liikkeiden kanssa (18. toukokuuta 2013): *L'Osservatore Romano* 20.–21. toukokuuta 2013, 5.

123 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 186: AAS 105 (2013), 1098.

124 Ibid., 188: AAS 105 (2013), 1099.

tenkaan saa unohtaa, että uskontoa, etenkin kristinuskoa, ei voida rajoittaa yksityiselämän alueelle – ikään kuin uskovilla ei olisi velvollisuutta välittää myös yhteiskunnallisista ongelmista ja kansalaisia koskevista asioista.¹²⁵

113. “Mikä tahansa kirkon yhteisö, joka pyrkii pysymään omassa rauhassaan ponnistelematta luovasti ja myötävaikuttamatta tehokkaasti siihen, että köyhät voivat elää arvokkaasti ja kaikki otetaan mukaan, on vaarassa hajota, vaikka puhuisikin yhteiskunnallisista aiheista ja kritisoi hallituksia. Se vajoaa helposti hengelliseen maailmallisuuteen, joka naamioituu uskonnollisiin käytäntöihin, hedelmättömiin kokouksiin ja tyhjiin puheisiin.”¹²⁶

114. Kyse ei ole vain avustustyöstä tai välttämättömän oikeudenmukaisuuden edistämisestä. Uskovien on tiedostettava myös toisenlainen epäjohtonmukaisuus siinä, kuinka köyhiä kohdellaan. Tosiasiassa “pahinta köyhien kokemaa syrjintää on hengellisen huomion puute... Köyhien etusijan on muututtava pääasiassa etuoikeutetuksi ja ensisijaiseksi uskonnolliseksi huomioksi”.¹²⁷ Tätä hengellistä köyhien huomioimista kuitenkin kyseenalaistavat, jopa kristittyjen keskuudessa, tietyt ennakkoluulot, koska tunnemme olomme mukavamaksi ilman köyhiä. On niitä, jotka sanovat: “Tehtävämme on rukoilla ja opettaa oikeaa oppia.” Erottaessaan tämän uskonnollisen näkökohdan kokonaisvaltaisesta ihmisen edistämisestä he lisäävät, että on valtion tehtävä huolehtia köyhistä, tai että heitä ei kannata nostaa kurjuudesta, vaan opettaa heidät tekemään työtä. Toisinaan vedotaan näennäistieteellisiin

125 rt. *ibid.*, 182–183: AAS 105 (2013), 1096–1097.

126 *Ibid.*, 207: AAS 105 (2013), 1107.

127 *Ibid.*, 200: AAS 105 (2013), 1104.

perusteisiin väittäen, että vapaa markkinatalous itsestään ratkaisee köyhyysongelman. Tai valitaan pastoraalityö niin sanotun eliitin parissa, koska sen sijaan, että tuhlataan aika köyhiin, olisi parempi huolehtia rikkaista, vaikutusvaltaisista ja ammattilaisista, jotta heidän avullaan voitaisiin löytää tehokkaampia ratkaisuja. On helppo nähdä näiden ajattelutapojen takana piilevä maailmallisuus, joka johtaisi katsomaan todellisuutta pinnallisin kriteerein, ilman yliluonnollista valoa, ja suosimaan suhteita, jotka tuovat meille turvaa ja etuoikeutetun aseman.

Almut nykyään

115. Päätteeksi haluan sanoa jotakin almujen antamisesta, jolla nykyään usein ei ole hyvä maine, edes uskovien keskuudessa. Sitä harjoitetaan harvoin ja joskus sitä jopa halveksitaan. Ensinnäkin toistan, että tärkeintä apua köyhälle on auttaa häntä löytämään hyvä työ, jotta hän voi ansaita arvokkuuttaan vastaavan elämän kehittämällä kykyjään ja antamalla oman panoksensa. Tässä mielessä ”työttömyys merkitsee paljon enemmän kuin vain elannon lähteen menettämistä. Työ on kyllä sitäkin, mutta se on paljon, paljon enemmän. Työtä tekemällä tulemme täydemmin persoonaksi, ihmisyytemme kukoistaa, nuorista tulee aikuisia vain työn kautta. Kirkon yhteiskunnallinen opetus on aina nähnyt ihmisen työn osallistumisena Jumalan luomistyöhön, joka jatkuu joka päivä, myös työntekijöiden käten, mielen ja sydämen kautta”.¹²⁸ Toisaalta jos tätä konkreettista mahdollisuutta ei vielä ole, emme voi ottaa riskiä hylätä ihmisiä oman onnensa nojaan, vaille sitä,

128 Franciscus, puhe tapaamisessa työelämän edustajien kanssa Ilvan tehtaalla Genovassa (27. toukokuuta 2017): AAS 109 (2017), 613.

mikä on arvokkaaseen elämään välttämätöntä. Siksi almujen antaminen pysyy edelleen välttämättömänä yhteyden, kohtaamisen ja toisen tilanteeseen samaistumisen hetkenä.

116. Jokaiselle, joka todella rakastaa, on selvää, että almujen antaminen ei vapauta viranomaisia vastuustaan, poista järjestäytyneiden instituutioiden toiminnan tarvetta eikä korvaa oikeutettua taistelua oikeudenmukaisuuden puolesta. Almujen antaminen kutsuu meitä ainakin pysähtymään ja katsomaan köyhiä silmiin, koskettamaan heitä ja jakamaan heidän kanssaan jotakin omastamme. Joka tapauksessa vaatimatonkin almujen antaminen tuo myötätunnon (*pietas*) hengen yhteiskuntaan, jossa kaikki tavoittelevat vain omaa etuaan. Sannanlaskujen kirjan sanoin: ”Siunattu se, jolla on hyvä sydän, hän antaa leivästään tarvitsevalle” (22:9).

117. Sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa on todellisia almujen antamisen ylistyslauluja: ”Köyhää kohtaan ole kuitenkin suopea, älä anna hänen odottaa almuasi... Kokoa varastoja antamistasi almuista, se pelastaa sinut kaikesta pahasta” (Sir. 29:8,12). Jeesus itse lisää: ”Myykää, mitä teillä on, ja antakaa köyhille. Hankkikaa kukkarot, jotka eivät tyhjene, kootkaa taivasiin aarre, joka ei ehdy. Siellä ei varas pääse siihen käsiksi eikä koi tee tuhojaan” (Luuk. 12:33).

118. Pyhän Johannes Khrysostomoksen nimiin on pantu sanonta: ”Almut ovat rukouksen siivet. Jos et lisää rukoukseen siipiä, se tuskin voi lentää.”¹²⁹ Pyhä Gregorios Nazianzolaalainen taas päätti erään kuuluisan saarnansa näillä sanoilla: ”Jos kuuntelette minua, Kristuksen palvelijat, veljet ja kanssaperil-

129 Pseudo-Khrysostomos, *Homilia de Jejunio et Eleemosyna*: PG 48, 1060.

liset, niin kauan kuin vielä on aikaa, käykäämme Kristuksen luo, hoitakaamme Kristusta, ravitkaamme Kristusta, vaatetakaamme Kristus, ottakaamme Kristus vastaan, kunnioitakaamme Kristusta – ei vain yhdellä pöydällä, kuten jotkut, ei vain voiteilla, kuten Maria; ei vain lainaamalla haudan, kuten Joosef Arimatialainen; ei vain hautajaisjärjestelyillä, kuten Nikodemos, joka rakasti Kristusta vain puolittain; ei vain kullalla, suitsukkeella ja mirhalla, kuten tietäjät. Herra tahtoo laupeutta eikä uhria [...] tuokaamme hänelle tämä uhri köyhissä, jotta kun lähdemme täältä, he ottaisivat meidät vastaan ikuisiin asuinsijoihin.”¹³⁰

119. Rakkauttamme ja syvimpiä vakaumuksiamme on ravittava, ja se tapahtuu tekojen kautta. Jääminen ajatusten ja keskustelujen tasolle, ilman henkilökohtaisia, toistuvia ja sydämestä tulevia tekoja, tuhoaa kallisarvoisimmat unelmamme. Tästä yksinkertaisesta syystä emme kristittyinä luovu almujen antamisesta. Se voidaan toteuttaa eri tavoin ja pyrkiä tekemään se mahdollisimman tehokkaasti, mutta meidän on se tehtävä. On aina parempi tehdä edes jotakin kuin ei mitään. Joka tapauksessa se koskettaa sydäntä. Se ei ratkaise maailmanlaajuista köyhyysongelmaa, johon on etsittävä keinoja älykkäästi, sitkeästi ja yhteisvastuullisesti. Meidän on annettava almuja koskettaaksemme köyhien kärsivää lihaa.

120. Kristillinen rakkaus voittaa kaikki esteet, lähentää kaukaisia, yhdistää vieraat, tekee vihollisista läheisiä. Se ylittää inhimillisesti ylipääsemättömät kuilut ja tunkeutuu yhteiskunnan syvimpiin nurkkiin. Kristillinen rakkaus on olemukseltaan profeetallista, se tekee ihmeitä eikä sillä ole rajoja. Se

130 Gregorios Nazianzalainen, *Oratio* XIV, 40: PG 35, Pariisi 1886, 910.

on olemassa mahdotonta varten. Rakkaus on ennen kaikkea tapa ymmärtää elämä ja tapa elää sitä. Kirkko, joka ei aseta rakkaudelle rajoja, joka ei tunne vihollisia, joita vastaan on taisteltava, vaan vain ihmisiä, joita on rakastettava, on se kirkko, jota maailma tänään tarvitsee.

121. Työnne kautta, kun ponnistelite muuttaaksenne epäoikeudenmukaisia yhteiskuntarakenteita tai yksinkertaisesti ja henkilökohtaisesti osoitatte läheisyyttä, köyhät tulevat ymmärtämään, että jokaiselle heistä on tarkoitettu nämä Jeesuksen sanat: "Minä olen rakastanut sinua" (Ilm. 3:9).

*Roomassa, pyhän Pietarin luona, 4. lokakuuta,
pyhän Franciscus Assisilaisen muistopäivänä 2025,
paaviuteni ensimmäisenä vuonna.*

Leo P.P. XIV

